

GUIA DIDÀCTICA

BANC DEL TEMPS ESCOLAR

Montse Pujol
Xavier Cacho

Associació Associación
SALUD Y FAMILIA

Guia Didàctica Banc del Temps Escolar

© Montserrat Pujol i Xavier Cacho, 2012. Versió original en català

© Associació Salut i Família, 2012

Via Laietana, 40, 3r 2a B

08003 Barcelona

Fotocomposició: Pere Anglada

Impressió: Mandarina Plus

D.L.B. B-34606-2012

Agraïments: Als professors que han participat en els cursos de formació o han desenvolupat el Programa.

Aquesta **Guia Didàctica** és fruit del **Projecte Banc del Temps Escolar** promogut i dirigit per l'Associació Salut i Família en cofinançament amb la Fundació "La Caixa".

Han estat suports institucionals destacats, l'Ajuntament de Barcelona mitjançant la Direcció de Serveis a les Persones del Districte de Ciutat Vella i el Consorci d'Educació de Barcelona a través del Centre de Recursos Pedagògics del Servei Educatiu de Ciutat Vella.

Índex

1	PRESENTACIÓ	3
2	INTRODUCCIÓ	6
3	PROGRAMACIÓ	12
	• 3.1 Objectius	12
	• 3.1.1 Coneixements i habilitats	12
	• 3.1.2 Convivència escolar	13
	• 3.1.3 Habilitats comunicatives	13
	• 3.2 Competències bàsiques	13
	• 3.3 Continguts	14
	• 3.4 Orientacions metodològiques	15
	• 3.5 Fases i activitats	20
	• 3.5.1 Activitats prèvies	21
	• 3.5.2 Sessions d'ajuda mútua	29
	• 3.5.3 Activitats d'avaluació	35
	• 3.6 Recursos	39
	• 3.7 Avaluació	40
4	RECERCA	42
5	BIBLIOGRAFIA	46
6	ANNEXOS	48

PRESENTACIÓ

1

El Banc del temps escolar: la dimensió social i cívica dels aprenentatges a l'escola

El projecte de Banc del *Temps Escolar* (en endavant, BdTE), que es va engegar el curs 2011-2012 a Ciutat Vella, té com a finalitat la millora de la convivència, dels resultats acadèmics i de les competències comunicatives de l'alumnat. Aprofita la diversitat que presenten les aules, promou l'èxit escolar per a tothom, facilita el coneixement i l'atansament entre el professorat i l'alumnat i potencia la relació del centre educatiu amb l'entorn.

Partim del supòsit que el Banc del temps escolar ajuda a produir **capital social**, perquè promou qualitats com ara la confiança, la reciprocitat o la capacitat de col·laboració, que ajuden a millorar la relació entre les persones. En la mesura que proporciona experiències de participació i cooperació, serà una font de producció de capital social. Així mateix serà un mètode adequat de formació en valors en **contextos plurals** i altament diversos com l'actual.

Així, treballar en projectes de BdTE és una bona oportunitat per l'empoderament i la participació dels infants i joves, perquè els ofereix l'oportunitat de desenvolupar activitats significatives, valuoses i gratificants per a ells i per al seu entorn; prestigia la seves competències i valors en la mesura que actuen en benefici d'altres alumnes (del grup classe, d'altres classes i nivells educatius de l'escola, altres centres educatius) o col·lectius; i els ajuda a adquirir un major nivell de compromís i responsabilitat social.

Per això i com a aportació destacable a l'educació per a la ciutadania compromesa amb el territori, el desenvolupament d'aquests projectes als centres educatius no només serveix per construir **coneixement**. També esdevé una via de **participació comunitària** i una manera de potenciar la identitat i la **pertinença** territorial des dels centres educatius. Alhora, el territori emergeix com a contenidor d'experiències educatives i culturalment riques.

L'actuació del curs passat va promoure el disseny, la preparació, la posada en marxa i la difusió del projecte pilot de Bancs del temps escolars amb diverses escoles i instituts. Contemplant tant la **modalitat** de creació d'un Banc del temps propi dins del centre educatiu com també la relació amb els bancs comunitaris del seu entorn, vinculant així la comunitat escolar i el context territorial.

La primera part del projecte va ser la formació adreçada a professorat de primària, secundària, secundària postobligatòria i d'altres professionals del camp socioeducatiu, que es va oferir a través del Pla de formació de zona del Centre de Recursos Pedagògics de Ciutat Vella.

Més enllà d'aquesta primera **formació** inicial intercentres, es va proposar un **assessorament** durant el curs per donar suport al desenvolupament dels projectes i a la formació d'un **grup de treball**, per tal de poder reflexionar a partir de la pràctica, crear materials, compartir continguts i metodologies, treballar en xarxa, difondre resultats, etc.

Arran de les primeres passes d'aquest grup s'ha elaborat la **guia didàctica** que ara presentem i que vol contribuir a facilitar i difondre pràctiques de BdTE. D'aquesta manera, les diverses experiències de BdTE esdevenen un context i una xarxa on els processos són eines de recerca i la innovació és font de coneixement.

És oportú evidenciar la dimensió propositiva d'aquesta guia pel que fa a la contribució de propostes que repercuteixen en la dimensió **global** de l'educació. L'impacte formatiu i transformador és múltiple perquè:

- Incideix sobre l'aprenentatge de diferents **continguts**, permet aprendre per **competències** i en **entorns** diversos. Desenvolupa processos conscients, planificats i sistemàtics d'ensenyament i aprenentatge que relacionen els intercanvis de coneixements i serveis amb continguts i competències bàsiques. Així, el BdTE és una experiència d'intercanvi i d'aproximació de l'alumnat a una àmplia gamma de coneixements significatius.
- Proporciona significat als aprenentatges a través de l'aplicació dels coneixements adquirits. Dota de sentit a l'**avaluació continuada**.
- Té present la **persona** en el seu conjunt: coneixements, comportaments, actituds, valors, sentiments, emocions, etc.
- Promou la responsabilitat, transmet valors que fonamenten el desenvolupament personal i la ciutadania i contribueix indirectament a millorar l'entorn social. L'intercanvi serà un esforç d'organització i cooperació, una oportunitat per a l'exercici de la responsabilitat i, sobretot, un espai de col·laboració recíproca en què totes les parts, ofereixen i reben alguna cosa de valor. Quan això passa entrem en una dinàmica de **promoció mútua**.
- Promou la **innovació** en la docència i els equips docents **interdisciplinars** i **internivells**.
- Afavoreix la **corresponsabilitat** educativa i el treball en xarxa d'institucions educatives, socials i de l'Administració, com ara el Centre de Recursos Pedagògics, els bancs del temps comunitaris i el Districte. Així, en el desenvolupament de les polítiques socioeducatives locals, la introducció de projectes amb aquestes característiques promou les relacions institucionals entre entitats públiques i d'iniciativa social, amb la qual cosa s'enforteix la ciutadania activa i el teixit social posant en joc aliances múltiples en contextos singulars.

Cal destacar la qüestió de **recerca**, que mereix un capítol sencer en aquesta guia. Ja hem fet esment del grup de treball creat, que vol aprendre de la pràctica i de l'anàlisi d'altres persones en la reflexió col·lectiva sobre nous reptes educatius abordats des dels BdTE. Doncs bé, tenint en compte la importància de l'aplicació pràctica dels tres pilars de l'educació - aprendre a conèixer, aprendre a fer i aprendre a viure junts- i des d'una concepció global de l'educació, els projectes de BdTE són un bon exemple d'innovació metodològica que millora l'aprenentatge.

Les propostes de BdTE aporten novetats en el procés d'aprenentatge habitual de l'alumnat. I, per tant, en aquest sentit són una **innovació docent**. Dit d'una altra manera, representen una innovació en l'aprenentatge a l'escola i alhora afegeixen als objectius educatius habituals d'altres que relacionen l'activitat d'aprenentatge de l'estudiant amb la seva formació ciutadana.

Entenem la innovació com la capacitat de generar noves idees, portar-les a la pràctica i, a través seu, fer aportacions a les persones a qui dirigim les nostres accions socioeducatives. Així mateix, cal que aquestes idees fetes acció siguin capaces d'aportar valor a l'alumnat, als centres educatius i a la ciutadania. A més, el grup de treball de BdTE fa propostes que generen canvis en la pròpia organització dels centres educatius. Així doncs, busquen una innovació compartida, centrada en la dinàmica d'experimentació. I aquí s'obre un altre espai d'interès: una innovació que transcendeixi la mateixa escola per generar xarxes de millora més enllà dels límits de cada organització. Difícilment s'haguessin traçat les línies de millora que aquesta guia recull sense la generació d'espais de treball, d'elaboració de l'experimentació i **col·laboratius**.

Resta, finalment, convidar-vos a implementar projectes de Bancs del temps, dins i fora de l'escola, com a oportunitat per recuperar la idea de reciprocitat en les formes de producció de coneixement. I, també, agrair el treball a totes les persones que han fet possible aquesta guia que teniu a les vostres mans. Moltes gràcies a totes elles i bona lectura.

Judit Pruna Solà.
Tècnica de la Direcció de Serveis a les Persones.
Districte de Ciutat Vella, Ajuntament de Barcelona.

INTRODUCCIÓ

2

El Banc del Temps Escolar és un programa que desenvolupa una actuació educativa global, on tots els alumnes d'un grup-classe de forma conjunta i cooperativa comparteixen els seus coneixements i habilitats.

Aquesta guia didàctica vol ser un instrument que inclogui les informacions i les orientacions necessàries per tal que qualsevol docent pugui portar a la pràctica el programa Banc del Temps Escolar (BdTE) amb un grup d'alumnes.

En aquest sentit, la guia didàctica inclou la programació concreta del BdTE i, a més a més, també recull les experiències i les reflexions dels autors en les diferents implementacions del programa i també les experiències i les reflexions d'altres docents que han portat a terme el BdTE o que han participat en els cursos de formació. Així, el seu contingut intenta recollir totes aquestes aportacions per tal d'orientar i facilitar l'aplicació del programa.

Una consideració a tenir en compte d'aquesta guia didàctica és que s'inclou la programació del BdTE en la modalitat inicial de programa d'acció tutorial. A la pràctica, la flexibilitat i l'adaptabilitat del programa BdTE ha portat els docents que l'han aplicat a fer les modificacions necessàries per adequar-lo a les edats i característiques dels seus alumnes, a les necessitats del grup-classe i a l'organització del curs. És a dir, s'han dut a terme implementacions del BdTE diferents a la programació que aquí es presenta, per exemple: tallers, taller monogràfic, com a metodologia en una matèria, etc.

En aquesta introducció, també volem fer un petit esment a l'origen i l'evolució del programa, assenyalar les concepcions pedagògiques que el sustenten i realitzar algunes consideracions sobre el BdTE i la seva aplicació.

En relació a l'origen del programa BdTE, l'any 2005, arran d'uns problemes de convivència que s'havien produït en un grup d'alumnes de 1r. d'ESO, del qual Montse Pujol era tutora, es va plantejar de dur a terme una intervenció que ajudés a crear i fomentar relacions d'amistat i de cooperació entre els alumnes i que alhora anés adreçada a la prevenció de conflictes: *¿com es podria trobar una manera de fer que els alumnes s'ajudessin entre ells per tal de resoldre els petits problemes que comporten les interaccions en un grup-classe?*

Paral·lelament, en Xavier Cacho i jo ens havíem començat a interessar per la iniciativa ciutadana que porta per nom "Banc del Temps" (BdT) i, concretament, havíem contactat amb el BdT del barri de Gràcia de Barcelona. Els BdT són una iniciativa comunitària de recolzament personal i familiar, de participació ciutadana i de cohesió social. A través d'ells es creen xarxes d'intercanvi de prestacions i serveis entre persones on cadascú s'ofereix per ajudar els altres i, també, sol·licita la seva ajuda de forma gratuïta. Els BdT es basen en el principi d'ajuda mútua, es tracta d'oferir i compartir coneixements i habilitats i com a mesura dels intercanvis es pren el temps emprat.

L'associació d'aquests dos elements (d'una banda la prevenció de problemes de convivència i de l'altra els beneficis que comporten els BdT) ens va suggerir la confecció d'un programa d'intercanvi de coneixements i habilitats entre els alumnes.

Aquesta idea inicial es va desenvolupar i va anar prenent forma, durant el curs 2006-2007 en la confecció del programa d'acció tutorial "*Creació de coneixements i habilitats i millora de la convivència a través de la col·laboració i cohesió grupal*", es va aplicar en tres grups d'alumnes de tres centres de secundària; i finalment es va portar a terme una recerca sobre els resultats d'aquestes implementacions.¹

Com ja s'ha esmentat anteriorment, l'evolució d'aquest programa d'acció tutorial ha portat a desenvolupar altres modalitats. Atès que l'activitat central del programa inicial i de les modalitats que s'han implementat posteriorment són els intercanvis, el programa va passar a anomenar-se *Banc del Temps Escolar* (BdTE). Per finalitzar aquest emmarcament històric del programa BdTE, ens agradaria dir que en els darrers anys s'han dut a terme accions formatives per a docents, s'ha constituït un Grup de Treball, s'han realitzat les primeres Jornades "*El Banc del Temps Escolar*" i s'ha elaborat aquesta guia didàctica per a docents.

Com a qualsevol programa educatiu, el BdTE es fonamenta en un seguit d'idees educatives i concepcions pedagògiques que els seus autors, Montse Pujol (docent de primària i secundària) i Xavier Cacho (educador i pedagog social), han tingut sempre molt presents en la seva tasca educativa:

- La importància de l'experiència, la reflexió i la cerca de millores en la pràctica educativa.
- La concepció global de qualsevol acció educativa.
- La creença de que tots els alumnes són importants i tots han de tenir èxit.
- La participació dels alumnes en tot el procés educatiu.

---

¹ Llicència d'estudis del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya durant el curs 2006-2007, per elaborar el treball "Aprentatge entre parelles d'iguals". Es pot consultar en: <<http://www.xtec.cat/sgfp/licencies/200607/memories/1634m.pdf>>.

En relació al primer punt, es pot entendre la *praxis* com allò que es fa, el procés, l'experiència. Diferents autors consideren aquesta experiència, en contraposició a la teoria, com un concepte clau en qualsevol procés educatiu, però per tal que aquesta experiència pugui ser significativa ha d'incorporar el raonament. Per tant, resulta necessari l'enteniment, la reflexió per tal que una experiència sigui veritablement educativa. En definitiva, es pot dir que l'experiència i la reflexió constitueixen els dos eixos bàsics dels actes educatius.

Per altra banda, sempre hem tingut en compte que la reflexió sobre l'experiència té una finalitat molt clara i unívoca: la millora de la pràctica, de l'acció educativa.

Situats en aquest punt, ens basem en una metodologia que conjuga aquests tres elements (experiència, reflexió i millora): la investigació-acció (i-a). La i-a es pot entendre com una recerca pràctica que porten a terme els docents, de forma col·laborativa, mitjançant cicles de planificació, d'acció, d'observació i de reflexió amb la finalitat de millorar la seva pràctica educativa.² És una metodologia que relaciona la teoria i la pràctica en un tot. S'investiga, es raona, a partir de l'experiència educativa i, per tant, la reflexió i l'acció estan totalment relacionades.

En definitiva, la i-a esdevé una metodologia bàsica en el desenvolupament del BdTE, ja que el seu procés participatiu i dinàmic ens permet una reflexió constant de l'experiència per tal d'introduir les millores necessàries en la pràctica educativa.

Una segona idea que sustenta el programa és la concepció de les accions educatives com a globals. Si es considera que l'educació té com a finalitat última desenvolupar al màxim les capacitats i les potencialitats dels alumnes, el propòsit de qualsevol acte educatiu ha de ser fer possible que els alumnes assimilïn i integrin el màxim de continguts, tant pel que fa a coneixements i habilitats com pel que fa a actituds i valors. En aquest sentit, dues de les finalitats del programa BdTE són:

- L'augment dels aprenentatges dels alumnes (relacionada amb els continguts de saber i saber fer) i
- La millora de la convivència (més lligada amb els valors i les actituds; el saber estar i el saber ser).³

---

² Latorre, Antonio (2003): *La investigación-acción: conocer y cambiar la práctica educativa*. Barcelona: GRAÓ

³ Aquests quatre sabers es corresponen amb els quatre pilars de l'educació proposats per Jacques Delors (1996: 75-76): *aprendre a conèixer, aprendre a fer, aprendre a viure junts i aprendre a ser*.

Amb tot, aquesta diferenciació entre coneixements i habilitats d'una banda, i valors i actituds de l'altra, és molt difícil de sostenir en una acció educativa. El docent, en transmetre uns continguts de coneixements i d'habilitats, també està transmetent continguts relacionats amb les actituds i els valors. La forma en què s'adreça als alumnes individualment o com a grup, la manera com realitza una explicació, com rep les aportacions dels alumnes, etc. Transmeten valors i actituds als alumnes.

Finalment, cal dir que els continguts de valors i actituds s'han d'anar adquirint d'una manera pràctica, experiencial i vivencial, sense una diferenciació explícita i lligats als continguts de coneixements i habilitats. En definitiva, pensem que: *"a conviure se n'aprèn convivint."*

Una tercera concepció pedagògica que es considera en el programa BdTE és que tots els alumnes posseeixen coneixements i habilitats (tots els alumnes poden ensenyar aquests continguts als seus companys) i, a més a més, que tots poden aprendre.

Per una banda, considerar que tots poden aportar alguna cosa als companys, implica que el programa aprofita la diversitat present a les aules i en potencia la riquesa. El docent ha d'estar atent a totes les participacions que facin els alumnes sobre allò que coneixen i saben per poder tenir un coneixement més ampli i proper dels alumnes i, a la vegada, facilitar l'atansament del docent i els alumnes.

A més, molts dels continguts que aporten els alumnes tenen un clar component cultural i familiar (una llengua, un ball, elaborar un menjar, una afició, etc.) i el fet que els alumnes hagin de preguntar als pares per obtenir més informació sobre aquests coneixements o habilitats potencia la participació de la família en el procés educatiu dels seus fills i a la vegada possibilita la relació del centre educatiu amb l'entorn. Per altra banda, el fet de considerar que tots els alumnes del grup-classe poden aprendre coneixements i habilitats dels seus companys comporta que tots augmenten els seus aprenentatges. A més a més, el fet de compartir, cooperar, ajudar-se mútuament i comprometre's incideix molt positivament en l'aprenentatge de valors i actituds dels alumnes.

En definitiva, el BdTE considera que tots els alumnes són importants i promou que tots els alumnes del grup-classe tinguin èxit: a nivell personal (motivació i autoestima), a nivell escolar (aprenentatge de coneixements i d'habilitats) i a nivell social (sentiment de pertinença i relacions socials positives).

En quart lloc, durant el desenvolupament del programa, els alumnes participen en els processos de consulta, però fonamentalment ho fan en els processos de presa de decisió (elecció dels continguts a aprendre), en la gestió de les decisions preses (com ensenyar un coneixement al company) i en els processos de control o avaluació de les accions portades a terme (intercanvis i sessions d'ajuda mútua). Així, el BdTE fonamenta la participació activa de tots els alumnes del grup-classe durant tot el programa.

En paraules d'Adela Cortina: «No se aprende a ser ciudadano activo sólo leyendo prospectos, por muy valiosos que sean, ni siquiera conociendo cómo llegaron a elaborarse los productos que figuran en ellos.»;⁴ sinó que s'aprèn amb la pràctica, amb l'experiència de fer de ciutadà actiu.

Per altra banda, el BdTE segueix un model pedagògic amb una doble dimensió individual i relacional. Es conjuga el particular (alumne) i el comunitari (grup-classe) des d'una perspectiva de participació i de construcció conjunta i democràtica. En aquest sentit, el programa promou el desenvolupament d'una ciutadania activa.⁵

En definitiva, el BdTE promou aquesta ciutadania activa a través de la participació dels alumnes (com a individus que pertanyen a un grup) en la presa de decisions conjunta en diferents moments del programa: planificació, execució, observació i avaluació.

Un cop fet aquest emmarcament conceptual del BdTE, i per tal de finalitzar la introducció, volem exposar alguns aspectes a considerar sobre el programa i el contingut d'aquesta guia:

- La finalitat del BdTE és que els alumnes augmentin els seus aprenentatges, millorin la convivència i desenvolupin les seves habilitats comunicatives.
- L'objectiu del BdTE és contribuir al desenvolupament de les competències bàsiques dels alumnes i, en especial, la competència d'aprendre a aprendre, la competència d'autonomia i iniciativa personal, la competència social i ciutadana i la competència comunicativa lingüística i audiovisual.
- El BdTE pren com a referent metodològic els Bancs del Temps. En aquest sentit, el nucli del programa BdTE seran les activitats d'intercanvi de coneixements i habilitats entre parelles.
- El BdTE s'inicia amb un bloc d'activitats prèvies, relacionades amb la motivació i informació sobre el programa. Seguidament, es porten a terme les sessions d'ajuda mútua, on els alumnes realitzen els intercanvis dels seus coneixements i habilitats.
- Cal destacar també que durant tot el programa se seguirà el procés participatiu, dinàmic i cíclic de la i-a, per tal de reflexionar sobre els resultats i el procés de les accions portades a terme i introduir els ajustos i les modificacions necessaris en la planificació, amb l'objectiu de millorar-la, tot ajustant-la a les característiques i necessitats dels alumnes per assolir els objectius plantejats.

---

⁴ Cortina, Adela (2006): "Educar para una ciudadanía activa", *El País*. 30/12/2006.

⁵ Martínez, Miquel: "Educación y Ciudadanía Activa" [en línia]. OEI. Programas. Educación en valores. <<http://www.oei.es/valores2/mmartinez.htm>> [consulta: 23/8/2012].

- En l'apartat 3 s'inclou la programació del BdTE i es fa referència als objectius que es pretenen assolir amb el programa, les competències bàsiques que es posen en joc, els continguts, les orientacions metodològiques, les fases i activitats del BdTE, els recursos necessaris i l'avaluació.
- Ja s'ha indicat que la programació que s'inclou fa referència a la modalitat de programa d'acció tutorial. Tot i així, l'adaptabilitat i flexibilitat del BdTE possibilita la confecció de modalitats de programació diferents en funció dels trets i les característiques específiques de l'entorn i del centre educatiu, per tal de donar resposta a les necessitats i característiques dels alumnes i del grup amb el qual es vol portar a terme el programa.
- En l'apartat 4, s'inclouen alguns elements a considerar per a la realització d'una recerca sobre l'aplicació del BdTE.
- Finalment, en els annexos (apartat 6), s'inclouen els materials necessaris per tal de portar a terme el programa BdTE.

Esperem que aquesta guia didàctica us sigui útil per a copsar el programa i poder implementar el BdTE amb els vostres alumnes. Us encoratgem a portar-lo a terme, adaptant la programació a les característiques dels vostres alumnes i a les necessitats del grup-classe.

BANC DEL TEMPS ESCOLAR

PROGRAMACIÓ

3

En aquest apartat es presenta la programació del BdTE en la seva modalitat de programa d'acció tutorial i inclou un seguit d'apartats: objectius, competències bàsiques, continguts, orientacions metodològiques, fases i activitats, recursos i avaluació.

Cal dir que, com a programació didàctica, hauria d'incloure un previ relacionat amb la contextualització de la que s'ha fet esment anteriorment i, en concret, hauria d'incloure la caracterització de l'entorn, del centre educatiu i del grup-classe.

En definitiva, la programació didàctica que es presenta a continuació només vol ser una programació tipus que s'haurà d'adaptar i contextualitzar en la mesura que es considerin les variables del context educatiu concret en el qual es vol aplicar el programa.

Seguidament s'exposaran els diferents elements que s'inclouen en aquesta programació del BdTE.

3.1 Objectius

Els objectius que es pretenen assolir amb el programa BdTE es poden agrupar en tres eixos, en funció de si fan referència als coneixements i habilitats, a la convivència escolar o a les habilitats comunicatives. Així els objectius que es pretenen assolir amb el programa, per cada eix, són els següents:

3.1.1 Coneixements i habilitats

En relació a aquest eix, els objectius que es proposen assolir són:

- Millorar el rendiment escolar dels alumnes.
- Progressar en els seus aprenentatges.
- Incrementar la motivació dels alumnes.
- Reconèixer que tothom posseeix coneixements i habilitats que pot transmetre i que són necessaris per als altres.
- Augmentar l'autoestima, l'autoconcepte i l'autocapacitació dels alumnes.

3.1.2 Convivència escolar

Pel que fa a la convivència, els objectius són els següents:

- Establir i millorar les relacions interpersonals i els lligams socials.
- Fomentar els valors de cooperació i de col·laboració.
- Afavorir les relacions positives entre els alumnes: ajuda mútua, participació, confiança entre iguals, etc.
- Acomplir amb les responsabilitats adquirides; compromís.
- Fomentar el reconeixement de tots els alumnes.
- Reforçar el sentiment de pertinença al grup-classe i al centre educatiu.
- Prevenir situacions de violència i assetjament.
- Afavorir la resolució de conflictes de forma pacífica, mediació espontània.

3.1.3 Habilitats comunicatives

El tercer eix d'objectius inclou els següents:

- Cercar la informació i preparar el material per a realitzar l'intercanvi.
- Seleccionar, ordenar i estructurar els continguts i idees a transmetre.
- Adaptar el discurs a la persona a qui s'adreça.
- Ser coherents durant la transmissió.
- Comprovar que l'altre va entenent el que es transmet.
- Augmentar l'assertivitat dels alumnes.
- Saber escoltar.

3.2 Competències bàsiques

S'entén per competència la capacitat d'utilitzar els coneixements i habilitats, de manera transversal i interactiva, en contextos i situacions que requereixen la intervenció de coneixements vinculats a diferents sabers, cosa que implica la comprensió, la reflexió i el discerniment tenint en compte la dimensió social de cada situació.⁶

---

⁶ Departament d'Educació, Generalitat de Catalunya (2007): DECRET 143/2007, de 26 de juny, *pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments de l'educació secundària obligatòria*. DOGC núm. 4915, de 29 de juny de 2007. Article 7.1.

Els currículums d'educació primària i secundària obligatòria inclouen les vuit competències bàsiques que ha d'assolir l'alumnat en finalitzar l'educació bàsica. El programa BdTE pretén contribuir al desenvolupament d'aquestes competències bàsiques i, en especial, de les competències següents:

- Competència d'aprendre a aprendre: competència metodològica que es relaciona fonamentalment amb els objectius de coneixements i habilitats i els objectius d'habilitats comunicatives.
- Competència d'autonomia i iniciativa personal: competència transversal personal que, principalment, s'associa amb els objectius de dos eixos: continguts i comunicació.
- Competència social i ciutadana: competència específica centrada en convida i habitar en el món, directament vinculada amb els objectius de convivència.
- Competència comunicativa lingüística i audiovisual: competència transversal que està relacionada amb l'eix d'objectius d'habilitats comunicatives.

En definitiva, aquestes quatre competències estan relacionades amb els processos de recerca, selecció, ordenació i estructuració de la informació a transmetre, amb els coneixements i habilitats que els alumnes posen en joc en les sessions d'ajuda mútua, amb les interaccions cara a cara amb els companys i amb els processos comunicatius de les sessions d'intercanvi de continguts.

Per altra banda, el programa també posa en acció la competència artística i cultural (en la comunicació dels coneixements i habilitats que compartiran) i la competència en el tractament de la informació i competència digital (en la cerca i gestió de la informació sobre coneixements i habilitats); sense detriment que, en funció dels continguts que intercanviïn els alumnes, també es desenvolupin la competència matemàtica i la competència del coneixement i la interacció amb el món físic.

3.3 Continguts

Pel que fa als continguts d'aquest programa d'acció tutorial, també es pot fer una distinció segons facin referència als tres eixos diferenciats en l'apartat d'objectius: els relacionats amb els coneixements i les habilitats, els relatius a la convivència escolar i aquells que tenen a veure amb la transmissió dels coneixements i habilitats.

Així, els tres blocs de continguts que es contempen són els següents:

- Durant la realització del programa els alumnes aportaran els seus coneixements i habilitats a la resta de companys del grup-classe. Aquests continguts seran força variats en funció dels interessos, les motivacions, les necessitats i els coneixements i habilitats previs que cada alumne posseeix. Cal dir que aquests continguts seran els que determinaran i faran possibles els intercanvis de CONEIXEMENTS I HABILITATS que portaran a terme els alumnes i, en definitiva, promouran i facilitaran la introducció dels continguts actitudinals i de valors més directament relacionats amb la convivència escolar.
- El segon bloc de continguts farà referència a la CONVIVÈNCIA ESCOLAR i estarà més relacionat amb els valors i actituds de saber compartir, d'ajudar els altres, de deixar-se ajudar, d'acceptar la diferència, del sentiment de pertinença, etc.
- Finalment, en relació amb les HABILITATS COMUNICATIVES i l'intercanvi de coneixements i habilitats que portaran a terme els alumnes, s'han de considerar els continguts referents al fet d'ensenyar i al fet d'aprendre. En una activitat prèvia amb el grup classe s'introduiran unes nocions molt elementals sobre els continguts relacionats amb la transmissió de coneixements i habilitats. En funció de l'evolució del grup-classe, aquets continguts s'aniran ampliant per aprofundir en aquest procés de transmissió mitjançant coneixements i habilitats relacionats amb les habilitats comunicatives i amb l'aprendre a aprendre.

3.4 Orientacions metodològiques

La metodologia que s'utilitzarà en la implementació del BdTE està centrada en els alumnes, tot potenciant la participació, la implicació directa i la seva col·laboració.

La metodologia del BdTE té molt en compte la participació activa dels alumnes en els diferents processos del programa:

- En primer lloc, els alumnes participen en la presa de decisions. Així, en moltes de les activitats que es plantegin en el programa, seran els alumnes mateixos els que raonaran i determinaran l'actuació a portar a terme. Per exemple, els alumnes decideixen com organitzar els petits grups per tal de garantir la participació de tots, quins coneixements i habilitats ensenyaran als seus companys, com ho faran i quin material necessitaran per fer la transmissió, quins continguts aprendran dels seus companys, etc.

- Els alumnes també participen en la gestió d'aquestes decisions. Els alumnes són els actors protagonistes de les accions que han pactat portar a terme. En definitiva, són ells els que han de portar a la pràctica les diferents decisions preses i han de participar a l'hora de dur-les a terme.
- Finalment, els alumnes participen en l'avaluació del programa. Per aquest motiu, les avaluacions dels intercanvis, les valoracions i les aportacions que facin els alumnes durant el desenvolupament del programa (així com les observacions del docent) serviran de guia per avaluar el nivell d'assoliment de les diferents decisions i per anar modulant i fent avançar i evolucionar el programa.

En definitiva, un dels primers trets és que la metodologia del BdTE promou la participació activa dels alumnes en la presa de decisions en diferents moments del programa: planificació, execució i avaluació. En les orientacions metodològiques del BdTE, també es considera que tots els alumnes posseeixen coneixements i habilitats, i que tots els alumnes poden ensenyar aquests continguts als seus companys. Per tant, el docent ha d'estar atent per aprofitar totes les aportacions que facin els alumnes sobre allò que coneixen i saben per tal de poder-ho compartir.

En relació amb els continguts referents a la convivència escolar, cal considerar que es treballaran de forma conjunta i integrada amb els continguts de coneixements i habilitats; el programa *vivencia* aquests continguts. Així, es pretén desenvolupar una actuació educativa global on els alumnes transmeten i aprenen coneixements i habilitats i, al mateix temps, es posen en acció i s'evidencien els continguts de valors i actituds relacionats amb la convivència escolar.

El docent ha d'utilitzar el programa com un full de ruta del procés d'aprenentatge i de creixement dels alumnes, aprofitant els coneixements i habilitats que utilitzen els alumnes en relació a l'ensenyament, és a dir, les habilitats comunicatives que implementen en els intercanvis: elecció, selecció i ordenació dels continguts, preparació del material, transmissió de continguts, avaluació de l'intercanvi, etc. Per exemple, si un alumne utilitza una tècnica en concret i aquesta pot ser útil per a tot el grup-classe, el docent pot afavorir que l'alumne la comparteixi amb els seus companys i que aquests la coneguin i la puguin utilitzar per millorar l'execució del programa.

Tenint presents aquestes premisses i orientacions, en el desenvolupament del programa s'utilitzaran com a referents metodològics:

- L'APRENTATGE COOPERATIU com a metodologia bàsica.⁷ En concret, una variant de les tècniques anomenades "tutoria entre iguals" o "tutoria en parella" –*peer tutoring*– i ensenyament recíproc. Aquesta metodologia és efectiva per produir millores acadèmiques i socials tant per als alumnes tutors com per als alumnes tutorats⁸ i, també, ajuda a millorar la capacitat d'expressió i a l'assimilació dels continguts, a més a més de motivar els alumnes.⁹

Així, es crearan parelles d'alumnes que portaran a terme rols de tutors i de tutorats de forma alternativa, l'un ensenyarà uns coneixements o habilitats a l'altre i, després, a l'inrevés.

- L'EDUCACIÓ INCLUSIVA. Una de les característiques bàsiques de l'escola inclusiva és el recolzament als alumnes dins de l'aula ordinària, i algunes de les diverses estratègies metodològiques que s'utilitzen fan referència a les xarxes naturals de recolzament.¹⁰

El programa BdTE es porta a terme amb tots els alumnes del grup-classe, ja que tots els alumnes posseeixen coneixements i habilitats i poden ensenyar aquests continguts als seus companys.

- La INVESTIGACIÓ-ACCIÓ (I-A). Aquesta metodologia posseeix com a tret definitori i caracteritzador el canvi d'actituds,¹¹ motiu pel qual ens serà de gran ajuda en la implementació del programa. Com a procés metodològic, la i-a es caracteritza per ser un procés participatiu, dinàmic i cíclic, que inclou quatre fases: planificació - acció - observació - reflexió.¹²

Per altra banda, la i-a és un mètode flexible i participatiu, ja que el procés no és lineal, sinó que es va negociant amb els implicats en l'acció educativa, amb els alumnes.

Així doncs, a partir de la planificació realitzada, en primer lloc cal implementar-la, després cal observar els resultats i reflexionar sobre tot el procés per tal d'introduir les modificacions necessàries i tornar a iniciar el cicle d'i-a: planificació, acció, observació i reflexió.

---

⁷ Carles Monereo comenta que l'aprenentatge cooperatiu és un element metodològic bàsic per a un ensenyament de qualitat. Monereo Font, Carles i Duran Gisbert, David (2001): *Entramats. Mètodes d'aprenentatge cooperatiu i col·laboratiu*. Barcelona: Edebé; p. 10.

⁸ Kagan, Spencer (1992): *Cooperative learning*. San Juan Capistrano (California): Kagan Cooperative Learning; p. 3:3.

⁹ Fabra, Mª Lluïsa (1994): *Técnicas de grupo para la cooperación*. Barcelona. CEAC; p. 109.

¹⁰ Stainback, Susan i Stainback, William (1999): *Aulas inclusivas*. Madrid: Narcea; p. 25-29.

¹¹ Pérez Serrano, Mª Gloria (1990): *Investigación-Acción. Aplicaciones al campo social y educativo*. Madrid: Dykinson; p. 76.

¹² Kemmis, S. i McTaggart, R. (1988): *Cómo planificar la Investigación-Acción*. Barcelona: Laertes.

Tot i que es tindrà present durant tot el programa, la i-a s'utilitzarà fonamentalment en les activitats en les quals els alumnes realitzen els intercanvis de coneixements i habilitats. A partir de les observacions de la tutora i de les aportacions dels alumnes en l'avaluació de les sessions d'ajuda mútua es reflexionarà sobre les interaccions i s'introduiran les modificacions necessàries. També s'utilitzarà la i-a en l'avaluació del programa mateix, per tal de readaptar-lo en funció dels resultats que es vagin obtenint en la seva avaluació.

- El **CONTRACTE PEDAGÒGIC** (contracte d'ajuda mútua) és un altre element metodològic que s'utilitzarà. Permetrà la formalització dels intercanvis, ajudarà a refermar el compromís, facilitarà l'avaluació dels intercanvis i potenciarà la responsabilitat dels alumnes que l'han de portar a terme. A més a més, el contracte inclou els elements bàsics a tenir presents en la transmissió dels coneixements i habilitats i, d'aquesta forma, també afavorirà l'aprenentatge dels continguts relacionats amb el fet d'ensenyar.

El contracte pot incloure: les necessitats (demandes), els objectius que es pretenen (coneixements i habilitats) i el pla de realització del contracte (condicions: lloc, temps i materials). En definitiva, el compromís que s'estableix per part dels dos alumnes que subscriuen el contracte introdueix la responsabilitat de les dues persones per portar-lo a terme i partirà del consentiment mutu i l'acceptació lliure dels acords.¹³

- La **TUTORIA** serà l'espai on es desenvoluparà el programa.¹⁴ Cal dir que a la tutoria es poden impulsar activitats associades amb continguts de valors que són difícils de tractar en altres matèries i esdevé un espai social fonamental a potenciar la convivència i la integració.¹⁵ A través de la tutoria hom pot aprendre a desenvolupar uns valors de convivència que d'altra manera serien més complexos de treballar. A través dels espais i moments compartits amb els altres és possible adquirir uns criteris personals de col·laboració, de participació i de compromís emmarcats en l'àmbit de l'educació moral.¹⁶

---

¹³ Martín, Xus i altres (2003): *Tutoría. Técnicas, recursos y actividades*. Madrid: Alianza; p. 103-107.

¹⁴ Com ja s'ha dit, aquesta guia didàctica inclou la programació del BdTE com a programa d'acció tutorial, tot i que es pot adaptar i implementar-se com altres modalitats.

¹⁵ Martín, Xus i altres (2003): *Tutoría. Técnicas, recursos y actividades*. Madrid: Alianza; p. 52-54 i 145.

¹⁶ Pérez Pérez, Mª José (2006): "La tutoria inclusiva eina de medicació i convivència" [en línia]. <<http://www.xtec.cat/sgfp/licencies/200506/memories/1083m.pdf>> [consulta: 20/8/2012]; p. 21.

Així, l'espai de tutoria aporta un seguit d'avantatges per treballar activitats relacionades amb continguts de valors i actituds i, també, facilita l'encabiment de continguts de coneixements i habilitats extracurriculars que quedarien fora de la resta de matèries. Per altra banda, cal destacar que l'espai de la tutoria és un dels pocs on es troben tots els alumnes del grup-classe, criteri del tot necessari per tal que tots puguin intercanviar amb tots.

Per finalitzar aquest apartat metodològic, cal assenyalar que s'utilitzarà el reforç positiu de les actuacions dels alumnes del grup-classe al llarg de tot el programa per tal d'animar-los, motivar-los i encoratjar-los en el seus processos d'aprenentatge. També es donarà un suport molt proper durant la realització de les diferents activitats i es valorarà allò que els alumnes fan i els seus progressos, tot conformant un clima de confiança i creixement.

En definitiva, a partir d'aquestes orientacions metodològiques, durant l'aplicació del programa el docent ha de tenir en compte que ha de desenvolupar diferents funcions o rols:

- GUIA de l'execució del programa, en contraposició a un docent que actua en un sentit directiu. El docent, tot i ser el responsable del grup, ha d'implicar els alumnes durant tota la implementació del BdTE, també en la presa de decisions. Per aquest motiu, una eina metodològica que pot fer anar és utilitzar el plural –*“hem decidit”, “hem dit que farem”*– com a element lingüístic integrador dels alumnes en la presa de decisions i la responsabilitat del programa.
- DINAMITZADOR I FACILITADOR, tot motivant la participació activa de tots els alumnes i potenciant totes les seves aportacions. Ho ha de fer en el sentit d'evitar respostes negatives davant aportacions o resultats negatius i potenciant les seves contribucions.
- OBSERVADOR del desenvolupament de les activitats i de l'evolució global del programa. Cal estar atent a les aportacions dels alumnes, als resultats de les diferents activitats i a l'evolució del programa.
- ANALISTA d'aquestes observacions, reflexionant sobre els resultats per tal de reflexionar i continuar amb la implementació del programa o introduir les modificacions necessàries per anar assolint els objectius i el correcte desenvolupament de les activitats.

3.5 Fases i activitats

Les diferents activitats que componen el programa BdTE es poden agrupar en 3 fases, en funció de l'ordenació temporal dins del programa i de la seva funcionalitat. En concret es diferencien les següents:

- **ACTIVITATS PRÈVIES:** es porten a terme abans de les sessions d'intercanvi i pretenen presentar el programa i el seu funcionament als alumnes i motivar-los.
- **SESSIONS D'AJUDA MÚTUA:** conformen l'essència del programa i la seva funció és possibilitar l'intercanvi cara a cara entre els alumnes.
- **ACTIVITATS D'AVALUACIÓ:** es porten a terme en diferents moments del programa i la seva missió és analitzar i reflexionar sobre el procés d'implementació del programa, l'assoliment dels objectius planificats i, si cal, introduir les modificacions que siguin necessàries.

Segons la seva ordenació temporal, les activitats incloses en cada fase són:

ACTIVITATS PRÈVIES:

- 1- Qui sap més, una persona o tota la classe?
- 2- Com pot participar tothom?
- 3- Tècnica 1-2-4-tots.
- 4- Tria de representats dels grups.
- 5- Tria dels responsables de la recollida dels acords de classe.
- 6- Qui sap més?
- 7- Voldríeu aprendre dels companys?
- 8- Sou capaços d'ensenyar?
- 9- Exemples de coneixements i habilitats.
- 10- Voleu compartir els vostres coneixements i habilitats?
- 11- Full d'ofertes i demandes.
- 12- Llistat de coneixements i habilitats.
- 13- Introducció de conceptes sobre ensenyar i aprendre.
- 14- Fitxa d'ofertes.
- 15- Com ho farem?

SESSIONS D'AJUDA MÚTUA

- 16- Ordenació per parelles.

- 17- Confecció del contracte d'ajuda mútua.
- 18- Intercanvi per parelles.
- 19- Avaluació del contracte.

ACTIVITATS D'AVUACIÓ:

- 20- Avaluació de les sessions d'ajuda mútua.
- 21- Avaluació del programa BdTE.

Seguidament, s'explicaran les activitats que s'inclouen en cada fase. També s'inclourà l'objectiu que es pretén amb l'activitat, el seu desenvolupament i, si s'escau, altres consideracions.

Cal dir que, prèviament a l'inici de les activitats prèvies, es pot incloure una altra acció:

0- REUNIONS INICIALS

- **Objectiu:** informar sobre el programa BdTE a la direcció del centre educatiu, al consell escolar i als pares.
- **Consideracions:** la realització d'aquestes reunions està en funció de la situació i les necessitats del grup.

La reunió amb els pares i mares és la més important i fonamental, ja que en la realització del programa els alumnes poden demanar als seus pares informacions i, per aquest motiu, cal que els pares estiguin assabentats del programa. Es pot aprofitar la reunió de començament de curs per informar-los sobre l'aplicació del programa.

3.5.1 Activitats prèvies

Aquesta fase està formada per les activitats que es porten a terme abans del desenvolupament de les sessions d'ajuda mútua. Aquestes activitats prèvies es desenvoluparan amb tots els alumnes del grup-classe i tenen com a objectius:

- Posar en antecedents als alumnes sobre el funcionament del programa.
- Motivar els alumnes envers el desenvolupament del BdTE.
- Reflexionar sobre alguns dels elements a considerar per "ensenyar i aprendre".

- Recollir informació sobre els coneixements i habilitats dels alumnes del grup i els continguts que voldrien aprendre.
- Organitzar la distribució i l'ordenació de les parelles en les diferents sessions d'intercanvi.
- Recollir la informació inicial del grup necessària per poder avaluar els resultats del programa.

Les diferents activitats que s'inclouen en aquesta fase prèvia, ordenades cronològicament són:

1- QUI SAP MÉS, UNA PERSONA O TOTA LA CLASSE?

- **Objectiu:** l'activitat té un doble objectiu: motivar els alumnes vers el programa i, fonamentalment, plantejar la necessitat de cercar una estratègia de participació àgil, funcional i que garanteixi la participació de tots els alumnes del grup.
- **Desenvolupament:** es fa aquesta pregunta a tot el grup classe. De forma individual els alumnes busquen la resposta i, cada alumne, exposa la seva solució al grup.
Abans que tots els alumnes hagin acabat de donar les seves respostes, es planteja la dificultat i la poca agilitat de l'estratègia de respondre un per un. Llavors es llença la pregunta de l'activitat següent.
- **Consideracions:** la resposta a la qüestió inicial es reprendrà posteriorment utilitzant la tècnica o estratègia que es consensuï, per tant, en aquesta activitat no importa tant la resposta a la pregunta sinó demostrar la necessitat de cercar una forma de treballar més àgil. En aquest sentit, és interessant que en el procés de resposta dels alumnes s'evidenciï clarament la poca funcionalitat i agilitat que suposa haver de respondre un per un a la qüestió plantejada.

2- COM POT PARTICIPAR TOTHOM?

- **Objectiu:** cercar, de forma consensuada, una estratègia àgil i funcional per garantir la participació de tots els membres del grup.
- **Desenvolupament:** durant el procés de resposta de l'activitat anterior es planteja als alumnes la poca funcionalitat i agilitat de respondre un per un. Es planteja la qüestió "*com pot participar tothom?*" Els alumnes l'han de pensar de forma individual i després han de donar les respostes també individualment.
- **Consideracions:** en el plantejament de la qüestió s'ha de fer èmfasi que la resposta que es doni ha

de garantir que tots els alumnes han de poder aportar la seva opinió i que ha de ser una forma fàcil i àgil.

Quan els alumnes vagin fent les seves aportacions, el docent ha d'anar introduint les reflexions necessàries per anar buscant una resposta grupal el més consensuada possible i que l'estratègia final contempli clarament les premisses de participació de tots, funcionalitat i agilitat. En funció de l'edat dels alumnes la intervenció del docent serà més o menys important o intensa.

3- TÈCNICA 1-2-4-TOTS

- **Objectiu:** consensuar una estratègia de treball cooperatiu que faciliti la participació de tots els alumnes i que sigui àgil i funcional.
- **Desenvolupament:** a partir de les aportacions dels alumnes en l'activitat anterior i de les reflexions del docent s'arriba a consensuar la utilització de la tècnica "1-2-4-tots".
Finalment, s'explicarà clarament el desenvolupament d'aquesta tècnica en la solució grupal d'una qüestió. Consta de 4 passos:
  - Cada alumne individualment pensa la resposta.
  - Per parelles comparteixen les dues respostes i arriben a la resposta comuna de la parella.
  - Dues parelles (4 alumnes) comparteixen les seves respostes comunes i consensuen la resposta dels 4 alumnes.
  - Cada grup de 4 alumnes presenta a tota la classe la resposta consensuada que recull les aportacions dels 4 membres.
- **Consideracions:** en funció de l'edat dels alumnes i de la riquesa de les aportacions, aquest procés pot ser més o menys dirigit. En el cas d'alumnes més petits, la introducció de la tècnica "1-2-4-tots" es pot fer de forma directa.

Tot i això, és interessant que els alumnes participin, pensin i aportin les seves idees i que l'opció per aquesta estratègia de resolució es realitzi de la forma més consensuada possible, fent participar els alumnes en la presa de decisió. En aquest sentit, la concreció final de la tècnica pot ser diferent: 1-5-tots; 1-3-6-tots o altres combinacions o possibilitats, sempre que es garanteixi la participació de tots i que sigui àgil.

Per altra banda, la tècnica "1-2-4-tots" es pot introduir prèviament a la realització del programa i de forma independent, ja que pot ser útil en la realització d'altres activitats grupals i en diferents matèries.

En l'aplicació pràctica de la tècnica s'ha de considerar:

- El docent marca el canvi d'agrupament, la durada de cada fase estarà determinada per la dificultat de l'activitat i per les observacions del docent sobre el progrés en l'execució de l'activitat pels alumnes.
- Cal considerar que aquesta tècnica pretén que la resposta o la conclusió final de l'activitat sigui el màxim consensuada possible i representativa de tots els alumnes del grup-classe.

4- TRIA DE REPRESENTATS DELS GRUPS

- **Objectiu:** organitzar la participació dels grups i escollir les persones que faran de representants de cada grup de 4 alumnes.
- **Desenvolupament:** com a conseqüència de la dinàmica de la tècnica "1-2-4-tots", es fa evident la necessitat que un dels 4 membres del grup sigui l'encarregat de comunicar les conclusions del grup al grup-classe.
- **Consideracions:** en funció de l'edat i de les característiques del grup-classe, el docent pot dirigir aquesta elecció o deixar la decisió en el grup mateix.

5- TRIA DELS RESPONSABLES DE LA RECOLLIDA DELS ACORDS DE CLASSE

- **Objectiu:** confeccionar un recull dels consensos i acords als quals arriba el grup-classe.
- **Desenvolupament:** es pregunta als alumnes si creuen que allò que opinen, aporten i consensuen s'hauria d'escriure per poder tenir-ho sempre present. Posteriorment se'ls pregunta com ho podríem fer.

La resposta dels alumnes és, normalment, que és necessari tenir un recull escrit de les decisions que va prenent el grup-classe.

Sobre la forma de fer-ho es pot deixar la decisió en mans dels alumnes, encara que es pot proposar que el delegat i el subdelegat del grup-classe siguin els encarregats de fer aquest recull.

- **Consideracions:** en funció de l'edat i les característiques dels alumnes, aquesta activitat estarà més o menys dirigida pel docent. El que ha d'orientar l'activitat és poder arribar a prendre la decisió de forma consensuada, amb la participació dels alumnes, de com recollir els acords i tenir-los a l'abast. Es trien dos responsables per garantir que el recull sigui el més correcte possible. També per preveure l'eventualitat que algun dels alumnes responsables no assisteixi a la sessió del programa.

Finalment, cal considerar que el docent ha de donar suport als alumnes responsables en relació als continguts que han de quedar recollits en el llibre d'acords. Aquest llibre (pot ser una llibreta o fulls) seria com el llibre d'actes del programa i es deixaria a l'aula per a la consulta dels alumnes.

6- QUI SAP MÉS?

- **Objectiu:** motivar els alumnes per a la realització del programa.
- **Desenvolupament:** es torna a plantejar la pregunta inicial: "Qui sap més, una persona o tota la classe?" Com a estratègia de resolució de l'activitat se segueix la tècnica "1-2-4-tots": es resol la pregunta individualment, en parelles, en grups de 4 i, finalment, s'exposen les respostes consensuades de cada grup a tot el grup-classe.

Finalment, s'ha d'arribar a la conclusió que tota la classe sap més que una persona.

- **Consideracions:** el docent marca els temps de canvi d'agrupament (individual, en parelles, en grups de 4 i gran-grup) en funció de les observacions que fa de l'evolució del treball dels alumnes. En l'exposició final dels grups, el docent ha de potenciar les respostes optin per l'opció de tota la classe. En les respostes que apuntin al resultat que sap més una persona, introduirà preguntes per a posar en dubte aquesta opció i encaminar la conclusió final que tota la classe sap més que una persona. Cal dir que, en les experiències portades a terme, sempre hi hagut una gran unanimitat dels grups envers l'opció que tota la classe sap més que una sola persona. Tot i això, pot haver-hi respostes en el sentit que un alumne que treu molt bones notes sap més que la classe.

7- VOLDRÍEU APRENDRE DELS COMPANYS?

- **Objectiu:** motivar els alumnes per a la realització del programa: aprendre dels companys.
- **Desenvolupament:** es planteja la pregunta als alumnes i per resoldre l'activitat s'utilitza la tècnica "1-2-4-tots". L'activitat s'encamina per tal de donar una resposta positiva a la pregunta.
- **Consideracions:** en aquesta activitat, donat que la resposta esperada és un sí, els temps de treball en els diferents agrupaments és molt reduït; es passa de l'individual, a les parelles, a grups de 4 i a tota la classe ràpidament.

Normalment, la resposta dels alumnes és sempre "sí". En algun cas puntual pot haver-hi algun alumne que opini que no vol aprendre dels seus companys, si es dóna el cas, la interacció amb la parella, amb el grup de 4 i amb tota la classe, poden ajudar a canviar la seva postura. Tot i això, és interessant que

si hi ha algun alumne que opini que no, es pot preguntar pel motiu i donar arguments (els companys i el docent) de la riquesa i els avantatges d'aprendre dels companys.

8- SOU CAPAÇOS D'ENSENYAR?

- **Objectiu:** motivar els alumnes per a la realització del programa: ensenyar als companys.
- **Desenvolupament:** es planteja la pregunta als alumnes i per a resoldre l'activitat s'utilitza la tècnica "1-2-4-tots". La resposta esperada és que són capaços d'ensenyar als seus companys.
- **Consideracions:** com s'ha assenyalat, la conclusió a la qual normalment arriben els grups és que són capaços d'ensenyar als seus companys. En el cas que hi hagi alguna resposta negativa es pot obrir un debat entre els grups o simplement plantejar que provem el programa per acabar de decidir si són capaços o no.

9- EXEMPLES DE CONEIXEMENTS I HABILITATS

- **Objectiu:** iniciar l'autoreflexió sobre els coneixements i habilitats que tenen els alumnes i que podrien ensenyar als companys.
- **Desenvolupament:** es pregunta als alumnes quins són els coneixements i habilitats que podrien ensenyar als seus companys. Es realitza de forma oral i individualment. Es pot anar anotant a la pissarra els exemples que vagin aportant els alumnes per facilitar les respostes de tots els alumnes.
- **Consideracions:** l'activitat es planteja com una pluja d'idees. En funció de l'edat i de les respostes dels alumnes, cal anar potenciant les seves respostes i, si és necessari, introduir algun exemple de coneixements i habilitats per motivar les respostes.

Normalment, les aportacions inicials dels alumnes són principalment coneixements escolars. El docent pot presentar un full d'exemple de coneixements i habilitats d'un altre grup-classe (veure Annex 1) per donar idees sobre els continguts que poden ensenyar. També se'ls pot ajudar mitjançant preguntes del tipus "*algú de la classe sap arreglar una bicicleta?*", "*o fer un pastís?*", "*o una pel·lícula de stop-motion?*". Els alumnes se sorprenen: "*això també val?*", degut al fet que normalment associen el concepte d'ensenyar a continguts escolars.

Per altra banda, és necessari que tots els alumnes facin aportacions, ja que en una activitat posterior tots els alumnes hauran de respondre individualment i per escrit quins coneixements i habilitats poden ensenyar als companys. Si cal, el docent pot preguntar directament als alumnes que no hagin respost tot facilitant que donin una resposta.

10- VOLEU COMPARTIR ELS VOSTRES CONEIXEMENTS I HABILITATS?

- **Objectiu:** motivar els alumnes per a la realització del programa: iniciar la presentació del programa.
- **Desenvolupament:** es realitza la pregunta al grup classe. De forma conjunta es dona la resposta.
- **Consideracions:** normalment, la resposta és un sí conjunt de la classe. Cal estar atent a si hi ha algun alumne que no vol compartir. Es pot fer una xerrada individual amb ell per esbrinar els motius i enfocar que és important poder compartir els seus coneixements i habilitats i aprendre dels companys.

11- FULL D'OFERTES I DEMANDES

- **Objectiu:** realitzar una autoreflexió sobre els coneixements i habilitats que tenen els alumnes i que poden ensenyar als companys (ofertes) i, també, sobre els continguts que voldrien aprendre (demandes).
- **Desenvolupament:** es reparteix la fitxa d'ofertes i demandes (veure Annex 2) per tal que els alumnes la completin individualment. Cal tenir en comte que hi ha dues preguntes en referència a què poden ensenyar i què voldrien aprendre.
- **Consideracions:** el docent ha de donar suport a aquells alumnes als quals costi trobar coneixements i habilitats per ensenyar als seus companys.

Per altra banda, els alumnes també han de respondre quins coneixements i habilitats voldrien aprendre dels companys. Aquestes demandes poden ajudar que altres companys descobreixin continguts que poden ensenyar.

Cal dir que l'activitat anterior sobre els exemples pot ajudar a trobar coneixements i activitats que poden oferir als companys.

És important tenir en compte que aquesta activitat ha de tancar una sessió del programa, ja que a partir de les aportacions dels alumnes el docent ha d'elaborar una taula amb tots els coneixements i habilitats que sap la classe.

12- LLISTAT DE CONEIXEMENTS I HABILITATS

- **Objectiu:** visualitzar tots els coneixements i habilitats que oferta el grup.
- **Desenvolupament:** el docent elabora una taula amb els continguts que pot ensenyar el grup-classe. Aquesta taula es posarà a la classe a la vista de tots.
- **Consideracions:** el llistat es pot fer agrupant les ofertes en diferents apartats. Per exemple: idiomes, cura d'un mateix, matèries, manualitats, balls i música, esports, etc. (veure Annex 1)

13- INTRODUCCIÓ DE CONCEPTES SOBRE ENSENYAR I APRENDRE

- **Objectiu:** considerar alguns elements sobre els conceptes d'ensenyar i aprendre per aplicar-los en els intercanvis de coneixements i habilitats i, fonamentalment, per omplir posteriorment la fitxa d'ofertes.
- **Desenvolupament:** el docent introdueix algunes idees sobre els coneixements i habilitats a ensenyar (què), quan i on ensenyar, com ensenyar i els materials necessaris.
- **Consideracions:** els continguts a introduir en aquesta activitat i el seu aprofundiment estaran en funció de l'edat i les característiques dels alumnes. Amb alumnes més petits l'activitat es farà de forma més senzilla i, fins i tot, es pot eludir en aquest moment i portar-la a terme un cop s'hagin fet alguns intercanvis.

En tot cas, aquesta activitat solament pretén introduir els elements que s'hauran de considerar per complimentar la fitxa d'ofertes de l'activitat posterior: que, on, quan, com i el material. És per això que l'activitat es pot reprendre en altres moments del programa, un cop portades a terme algunes sessions d'ajuda mútua en funció de l'avaluació que es faci dels intercanvis i de les aportacions i idees que vagin implementant els alumnes en referència a les habilitats comunicatives.

14- FITXA D'OFERTES

- **Objectiu:** elaborar la fitxa que servirà de base per als intercanvis amb els companys (veure Annex 3).
- **Desenvolupament:** amb l'ajut del docent, els alumnes de forma individual triaran quatre coneixements i habilitats dels que van incloure en la fitxa d'ofertes i demandes. Per cada coneixement o habilitat inclouran: el títol o nom del contingut, la concreció dels coneixements i habilitats que ensenyaran, quan i on ho faran (en principi, en l'horari d'aplicació del programa i a l'aula), com ho transmetran i el material que necessitaran.
- **Consideracions:** en relació a l'edat dels alumnes es pot modificar la fitxa i incloure més o menys informació. Per exemple, si són molt petits, a la fitxa pot figurar únicament el nom del coneixement i/o habilitat o un dibuix que hi faci referència.

En relació al *què*, a la concreció del coneixement o habilitat, cal tenir en compte la selecció i ordenació dels continguts que transmetrà l'alumne. Si el títol és molt extens, cal concretar els aspectes que es tindran en compte. Cal pensar que aquesta amplitud dels continguts es pot anar modulant a mesura que es facin els intercanvis.

Sobre el quan i l'on, per raons legals, a l'educació obligatòria i amb alumnes menors d'edat el temps

s'ha d'emmarcar dins de l'horari lectiu i el lloc ha de ser dins l'espai escolar.

Respecte al com, l'alumne ha de decidir si ho farà amb una explicació verbal, amb suport de llibres, models, materials, etc. Per aquesta raó, a la fitxa d'ofertes també s'inclou l'apartat material en referència a allò que li serà necessari per ensenyar el coneixement i habilitat als companys.

El professor pot fer una còpia de les fitxes de tots els alumnes, ja que en cas que la guardin ells i se la descuidin, sempre la tinguin a la seva disposició per poder realitzar les sessions d'ajuda mútua.

15- COM HO FAREM?

- **Objectiu:** conèixer i entendre el procés que se seguirà en les sessions d'ajuda mútua.
- **Desenvolupament:** el docent explicarà els quatre passos a seguir en els intercanvis:
  - Ordenació per parelles: tots els alumnes de la classe s'agruparan en parelles per compartir coneixements i habilitats.
  - Confecció del contracte d'ajuda mútua: cada alumne de la parella escull el coneixement o habilitat que li explicarà el seu company i es complimenta el contracte.
  - Intercanvi per parelles: cada alumne de la parella ensenya el coneixement o habilitat al seu company.
  - Avaluació del contracte: els dos alumnes avaluen l'intercanvi que han realitzat.

En aquesta activitat el docent introduirà la utilització de la llibreta del BdTE en la qual els alumnes aniran prenent notes del que van aprenent dels seus companys i de tot allò que ells creguin necessari o interessant sobre el desenvolupament del programa.

- **Consideracions:** el docent explicarà els dubtes que vagin sorgint durant l'explicació en relació a les quatre activitats que s'inclouen.

En relació a la utilització de la llibreta, els alumnes han d'anar anotant els coneixements i habilitats que van aprenent dels seus companys, com a forma de fer evident els aprenentatges que van assolint i els seus progressos. També poden escriure idees, reflexions, dubtes, etc. que vagin tenint durant l'aplicació del programa ja que poden ser molts útils en els moments de reflexió i avaluació.

En funció de l'edat i dels dubtes que es vagin plantejant, el docent pot proposar començar a posar en marxa els intercanvis i anar resolent les dificultats a mesura que sorgeixen a la pràctica.

3.5.2 Sessions d'ajuda mútua

La fase de les sessions d'ajuda mútua conforma el nucli del programa del BdTE. En aquesta fase s'inclouen les activitats que es portaran a terme durant els intercanvis de coneixements i habilitats entre les parelles

d'alumnes i són les explicades en l'activitat anterior: ordenació per parelles, confecció del contracte, intercanvi per parelles i avaluació del contracte.

Seguidament ens centrarem en cada una d'aquestes quatre activitats.

16- ORDENACIÓ PER PARELLES

- **Objectiu:** realitzar l'agrupament dels alumnes per a que portin a terme els intercanvis.
- **Desenvolupament:** cada alumne té assignat un número. A la pissarra o en un paper s'escriuen les parelles de la sessió. El docent va dient en veu alta els números de les parelles i aquestes es van seient per a portar a terme l'activitat següent, la confecció del contracte. Cal dir que per a realitzar l'ordenació per parelles hi ha una tècnica concreta per a realitzar els diferents aparellaments amb l'objectiu que tots els alumnes pugin intercanviar amb tots els seus companys. Seguidament exposem la tècnica per a ordenar les parelles d'una classe amb 8 alumnes.

- En aquests cas concret, en cada sessió d'ajuda mútua es formen quatre parelles d'alumnes (a, b, c, i d) i en total cada alumne farà set intercanvis (amb els seus set companys), per tant, s'han d'organitzar set sessions de quatre parelles.

- Per l'organització dels alumnes en parelles, per a les set sessions, utilitzarem el quadre següent, en el que s'inclouen les quatre parelles, en horitzontal: a, b, c i d.

Sessió 1

a	
b	
c	
d	

- Per constituir les parelles de la primera sessió (i de la resta de sessions), en primer lloc, deixem fix l'alumne número 8 com alumne de la parella "a".

Sessió 1

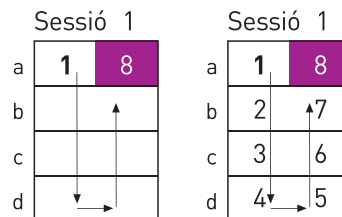
a	8
b	
c	
d	

- La parella de l'alumne 8 serà l'alumne amb el mateix número que la sessió, en aquest cas l'alumne 1. Així, quedarà conformada la primera parella "a", alumnes 1 i 8.

Sessió 1

a	1 8
b	
c	
d	

- Es continua omplint el quadre seguint la numeració que falta (2, 3, 4, 5, 6 i 7) en l'ordre següent: cap a baix de l'1, a la dreta en arribar a la parella "d" i, després, cap a dalt:

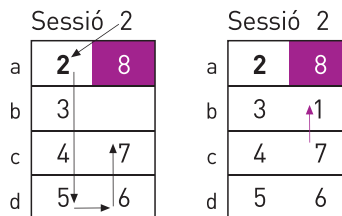

- D'aquesta forma, en la primera sessió, les quatre parelles d'alumnes (en horitzontal) seran les següents:

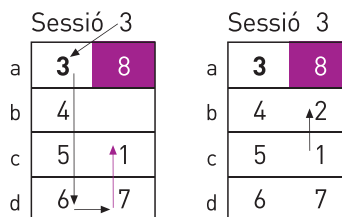
- a: alumnes 1 – 8
- b: alumnes 2 – 7
- c: alumnes 3 – 6
- d: alumnes 4 – 5

- En la segona sessió, se seguiran les mateixes passes: l'alumne 8 queda fix, en ser la segona sessió, l'alumne 2 fa de parella del 8 (parella a: 2 – 8); se segueix numerant el quadre (3, 4, 5, 6 i 7) segons l'ordre a baix, dreta i a dalt; quan s'arriba al número 7 es torna a iniciar en 1 (fletxa vermella). Així, en la segona sessió les quatre parelles seran:

- a: alumnes 2 – 8
- b: alumnes 3 – 1
- c: alumnes 4 – 7
- d: alumnes 5 – 6

- Per obtenir l'ordenació per parelles de la tercera sessió es farà una altra vegada el mateix: 8 fix, primera parella 3 – 8, col·locació de la resta de números segons ordenació a baix, dreta i a dalt. Cal considerar que quan s'arriba al número 7, s'ha de tornar a començar amb e l'1 (fletxa vermella) i després seguirà el 2.

- Seguint amb aquestes indicacions, les ordenacions per parelles de les set sessions d'un grup de vuit alumnes seran les següents:

	Sessió 1	Sessió 2	Sessió 3	Sessió 4	Sessió 5	Sessió 6	Sessió 7
a	1 → 8	2 → 8	3 → 8	4 → 8	5 → 8	6 → 8	7 → 8
b	2 ↑ 7	3 ↑ 1	4 ↑ 2	5 ↑ 3	6 4	7 5	1 6
c	3 6	4 ↑ 7	5 ↑ 1	6 2	7 ↓ 3	1 4	2 5
d	4 ↓ 5	5 ↓ 6	6 ↓ 7	7 ↓ 1	1 ↓ 2	2 3	3 4

- En un grup amb un nombre diferent d'alumnes se seguirien les mateixes indicacions per construir les ordenacions per parelles de totes les sessions d'intercanvi (veure , inclou el desenvolupament per un grup de 30 alumnes: 15 parelles i 29 sessions).
- **Consideracions:** l'important és que el docent tingui fet el desenvolupament de l'ordenació per parelles de totes les sessions i vagi organitzant l'ordenació per parelles, amb l'ajut d'algun alumne si ho creu necessari.

Als alumnes, de vegades, la primera ordenació els pot costar una mica d'entendre. A les implementacions que s'han portat a terme del programa, en la segona o tercera ordenació els alumnes ja han captat la dinàmica i l'ordenació per parelles es porta a terme de forma ràpida i senzilla.

Cal assegurar-nos que cada alumne tingui molt clar el número que té assignat.

Per qüestions de temps, és molt possible que no es puguin arribar a fer la totalitat de les sessions d'ajuda mútua, sobretot si el grup és nombrós. Aquest fet no és important, ja que el que interessa en el programa és que els alumnes intercanviïn entre ells i no és imprescindible pel seu desenvolupament que ho faci amb tots. Ara, s'ha de pensar que quantes més sessions es facin millor.

En el cas que el número d'alumnes del grup sigui senar, en cada sessió, un alumne pot fer tasques de suport al docent o d'observador del grup o d'una parella en concret. Per exemple, en el cas d'un grup de set alumnes, es podrien constituir tres parelles (1 alumne no intercanviaria) i es portarien a terme sis sessions d'intercanvi. El desenvolupament de les sessions serà el següent:

	Sessió 1	Sessió 2	Sessió 3	Sessió 4	Sessió 5	Sessió 6
a	1 → 7	2 → 7	3 → 7	4 → 7	5 → 7	6 → 7
b	2 ↑ 6	3 ↑ 1	4 ↑ 2	5 3	6 4	1 5
c	3 5	4 ↑ 6	5 ↑ 1	6 2	1 ↓ 3	2 4
d	4 ↓	5 ↓	6 ↓	1 ↓	2	3

Si en alguna sessió no assisteix algun alumne, en cas que el número d'alumnes assistents sigui parell, els alumnes desaparellats poden realitzar un intercanvi entre ells. En cas de ser senars, que no es puguin aparellar tots, un alumne pot fer tasques de suport o d'observador.

17- CONFECCIÓ DEL CONTRACTE D'AJUDA MÚTUA

- **Objectiu:** pactar els coneixements i habilitats que cada membre de la parella ensenyarà a l'altre.
- **Desenvolupament:** un cop constituïdes les parelles, es dóna a cadascuna un contracte d'ajuda mútua (veure Annex 5). En primer lloc, cada membre de la parella ofereix a l'altre la seva fitxa d'ofertes (Annex 3) per tal que el company esculli el coneixement o habilitat que vol aprendre. Un cop escollits, es redacta el contracte d'ajuda mútua omplint la informació requerida. El contracte s'ha de datar i signar pels dos alumnes.
- **Consideracions:** el fet d'elaborar un contracte servirà per formalitzar el compromís d'ajuda mútua entre els alumnes i partirà del consentiment mutu i l'acceptació lliure dels acords. En definitiva, el compromís que s'estableix per part dels dos alumnes que subscriuen el contracte introdueix la responsabilitat de les dues persones per portar-lo a terme.

S'ha d'incidir amb els alumnes que han de concretar clarament els continguts que ensenyaran a la seva parella i els materials que necessitaran per fer-ho.

Per raons organitzatives, és útil concloure una sessió del programa amb la confecció del contracte, ja que així els alumnes tenen temps (fins la propera sessió) d'acabar de concretar els coneixements i habilitats que ensenyaran a la seva parella i de preparar els continguts i el material necessari per realitzar l'intercanvi. D'aquesta forma, la següent sessió s'iniciaria amb l'intercanvi per parelles.

18- INTERCANVI PER PARELLES

- **Objectiu:** ensenyar i aprendre coneixements o habilitats de la parella
- **Desenvolupament:** un dels dos membres de la parella ensenya el contingut pactat. Després ho fa l'altre alumne. És el moment de la transmissió i adquisició dels coneixements i habilitats. Durant l'intercanvi l'alumne ha d'anar anotant a la seva llibreta del BdTE el que està aprenent del seu company.
- **Consideracions:** el temps aproximat que dura cada un dels dos intercanvis és de 15 a 20 minuts. Cal pensar que aquest temps pot variar i adaptar-se a l'edat i les característiques dels alumnes. Durant la realització de l'activitat el docent ha d'estar molt pendent de totes les parelles per anar ajudant al correcte desenvolupament dels intercanvis i anar observant els alumnes com transmeten els continguts, els materials que utilitzen, etc. Aquestes observacions del docent, quan aportin tècniques

o recursos de transmissió que siguin interessants compartir i assolir pel grup-classe, poden exposar-se a la classe en les avaluacions de les sessions d'ajuda mútua.

Els alumnes han d'escriure a la seva llibreta els coneixements i habilitats que han après i també poden anotar les observacions, idees i reflexions que creguin necessàries per avaluar l'intercanvi i el programa en el seu conjunt.

19- AVALUACIÓ DEL CONTRACTE

- **Objectiu:** avaluar l'assoliment dels acords.
- **Desenvolupament:** un cop finalitzat l'intercanvi, cada parella ha de completar l'avaluació del contracte (veure Annex 6). Cada membre de la parella avalua l'altre com a ensenyant.
- **Consideracions:** aquesta avaluació té en compte diferents aspectes del que li ha ensenyat el seu company: què ha après, el temps i el lloc de l'intercanvi, el material, què li ha agradat més i què milloraria.

Els alumnes poden utilitzar les anotacions que han fet a la seva llibreta del BdTE durant l'intercanvi. S'ha de tenir en compte que l'avaluació pot ser negativa. En aquests casos s'ha de treballar l'acceptació de l'error i, fonamentalment, pensar què es pot fer per millorar la transmissió: determinar els punts febles, els errors i cercar solucions per millorar en els intercanvis posteriors.

L'activitat d'avaluació del contracte tancaria el cicle de la fase de sessions d'ajuda mútua. Encara que, a nivell funcional, l'activitat de confecció del contracte hauria de ser l'última d'una sessió. L'objectiu és que els alumnes puguin preparar els continguts i els materials de l'intercanvi durant el temps que hi ha entre una sessió i la següent. En aquest marge de temps els alumnes de cada parella també poden parlar entre ells per acabar d'aclarir aspectes del contracte o d'altres temes que considerin necessaris, facilitant així la seva relació i interacció.

Així, l'ordenació de les activitats en una sessió d'ajuda mútua (amb els temps de durada aproximats) seria la següent:

- Intercanvi per parelles	(20' + 20')	40'
- Avaluació del contracte		5'
- Ordenació per parelles		5'
- Confecció del contracte		10'
TOTAL sessió d'ajuda mútua		60'

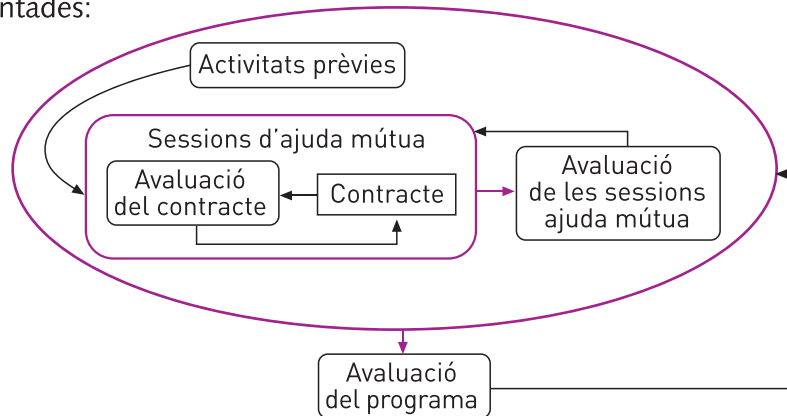
3.5.3 Activitats d'avaluació

En aquesta tercera fase del programa BdTE s'inclouen les activitats que temporalment se situen al final d'un procés i tenen com a objectiu reflexionar i valorar les observacions realitzades i introduir les modificacions necessàries per promoure la millora d'aquests processos i del desenvolupament del programa.

En l'apartat 3.4 *Orientacions metodològiques* (pàgina 15) s'ha dit que al llarg de tot el programa es pren com a referent metodològic la i-a.¹⁷ Això suposa que en cada activitat el docent observa i reflexiona sobre el seu desenvolupament, i per tant es planteja una avaluació global, contínua i formativa de tot el programa. Tot i això, es contemplan tres moments en els quals s'introduiran activitats d'avaluació més concretes, les quals es corresponen amb:

- L'intercanvi que realitza una parella. Cada alumne avalua el procés de transmissió de coneixements o habilitats del seu company: Avaluació del contracte.
- Les sessions d'ajuda mútua. A partir de les avaluacions dels contractes dels alumnes i de les observacions del docent i dels alumnes es valoren aquestes sessions (ordenació per parelles, confecció del contracte, intercanvi i avaluació del contracte): avaluació de les sessions d'ajuda mútua.
- La globalitat del programa. Els alumnes i el docent avaluen les activitats prèvies, les sessions d'ajuda mútua i les avaluacions: avaluació del programa.

L'esquema següent representa les fases del programa i indica el lloc on se situen les tres activitats d'avaluació esmentades:

Les tres activitats que s'inclouen en la fase d'avaluació són:

¹⁷ La i-a entesa com un procés participatiu, dinàmic i cíclic que inclou quatre fases: planificació - acció - observació - reflexió.

19- AVALUACIÓ DEL CONTRACTE

Cada alumne la porta a terme després de cada intercanvi de coneixements i habilitats amb l'objectiu de millorar els intercanvis i la transmissió. Aquesta activitat ja ha estat presentada dins de la fase sessions d'ajuda mútua (veure pàg. 34).

20- AVALUACIÓ DE LES SESSIONS D'AJUDA MÚTUA

- **Objectiu:** valorar el funcionament de les sessions d'ajuda mútua per tal de millorar-les.
- **Desenvolupament:** un cop portades a terme algunes sessions d'ajuda mútua, es realitzarà una reflexió i valoració de les mateixes. Per fer-ho es tindran en compte les informacions aportades pels alumnes en les avaluacions del contracte i les observacions del docent durant el desenvolupament d'aquestes sessions.
- **Consideracions:** aquesta activitat es pot introduir en diferents moments de les sessions d'ajuda mútua en funció de les avaluacions, de les observacions del docent i de les necessitats del grup-classe; fins i tot es pot portar a terme després de la primera sessió si és necessari introduir reflexions sobre algun aspecte que cal millorar o per aportar noves informacions.

L'avaluació de les sessions d'ajuda mútua seguirà la metodologia de la i-a: a partir de les observacions i les dades recollides es reflexionarà i valorarà el desenvolupament de les sessions d'ajuda mútua i s'introduiran les millores necessàries en les diferents activitats de les sessions. Així, a més de reflexionar sobre la transmissió i els intercanvis (habilitats comunicatives), també es tindran en compte els ensenyaments dels companys i les seves interrelacions (convivència) i se'ls farà conscients del que estan aprenent (coneixements i habilitats).

Cal assenyalar que un dels continguts que es poden introduir en aquesta avaluació de les sessions d'ajuda mútua es corresponen amb l'activitat *13-Introducció de conceptes sobre ensenyar i aprendre*. A nivell funcional, es consideraran les aportacions que els alumnes han fet en les avaluacions dels contractes i les observacions de les sessions d'ajuda mútua fetes pel docent i pels alumnes mateixos. Els aspectes sobre els que es pot realitzar aquesta avaluació són:

- L'ordenació de les parelles.
- La concreció dels diferents elements que s'inclouen en la confecció de contracte.
- En relació als intercanvis, es poden analitzar els aspectes següents: continguts, lloc, temps, material necessari, preparació de l'intercanvi, la transmissió dels coneixements i habilitats.
- Com es realitza l'avaluació del contracte i els resultats.

Per exemple, si un alumne ha utilitzat un esquema o un mapa conceptual per explicar un coneixement, el docent pot introduir aquesta tècnica, amb ajut de l'alumne que l'ha feta anar, a la resta de la classe: *"és interessant com ho ha fet en Joan. Ha fet un mapa conceptual per a explicar com arreglar els frens de la bicicleta. Ens ho pots explicar?"*

21- AVALUACIÓ DEL PROGRAMA BDTE

- **Objectiu:** avaluar l'assoliment dels objectius del programa.
- **Desenvolupament:** un cop finalitzat el programa cada alumne complimentarà el full d'avaluació del programa BdTE (veure Annex 7) que inclou un seguit de preguntes i també se'ls demana que facin un dibuix de l'experiència.
- **Consideracions:** en funció de l'evolució del programa i de les necessitats del grup-classe aquesta avaluació es pot portar a terme abans d'acabar les sessions d'ajuda mútua.

Un cop els alumnes han realitzat l'avaluació del programa, el docent ha de fer un recull de les seves valoracions per poder analitzar les seves aportacions en referència a allò que els ha agradat, el que els ha semblat més útil, els que més els ha agradat i quins aspectes es poden millorar.

Respecte als dibuixos dels alumnes, aquests també poden aportar informació sobre com han viscut el programa en funció de si representen més els continguts, el procés de transmissió o les relacions entre els alumnes.

Totes aquestes dades recollides pel docent es poden presentar als alumnes i realitzar amb ells un treball de reflexió i valoració per arribar a conclusions sobre el que han après amb el programa (a nivell de coneixements i habilitats, de convivència i d'habilitats comunicatives) i també per a la millora global del programa BdTE.

Per finalitzar aquest apartat sobre les fases i activitats del programa, es faran un seguit de consideracions:

- En primer lloc, cal dir que les activitats programades s'han presentat de manera completa i exhaustiva. Considerant les característiques i les necessitats del grup-classe i la progressió del programa, es pot modificar el desenvolupament de les activitats, canviar la seva ordenació i, fins i tot, es poden obviar si es creu necessari. Cal dir que el BdTE és un programa flexible i adaptable a les diferents situacions i condicions que es presentin.
- En aquest sentit, l'ordenació de les activitats en sessions també pot variar i ajustar-se a les necessitats i a les valoracions que es vagin portant a terme. Tot i això, s'ha de considerar que l'activitat *11-Full d'ofertes i demandes* ha de finalitzar una sessió i que també les sessions d'ajuda mútua haurien

d'acabar amb la *Confecció del contracte d'ajuda mútua*.

- S'ha de tenir en compte que seran necessàries dues sessions per a les activitats prèvies i dues per al tancament. La resta de sessions seran d'ajuda mútua (activitats 16-17-18-19) i inclouran també l'activitat 20-Avaluació de les sessions d'ajuda mútua. Per tant, el nombre d'intercanvis estarà en funció de les sessions disponibles per realitzar el programa.
- L'activitat 20-Avaluació de les sessions d'ajuda mútua s'ha de portar a terme en funció dels resultats de les avaluacions dels intercanvis i de les observacions del docent.

Tenint presents aquestes consideracions, una possible estructuració tipus de les sessions del programa és:¹⁸

SESSIÓ	ACTIVITATS
PRIMERA	1- Qui sap més, una persona o tota la classe? 2- Com pot participar tothom? 3- Tècnica 1-2-4-tots. 4- Tria de representants dels grups. 5- Tria dels responsables de la recollida dels acords de classe. 6- Qui sap més? 7- Voldríeu aprendre dels companys? 8- Sou capaços d'ensenyar? 9- Exemples de coneixements i habilitats. 10- Voleu compartir els vostres coneixements i habilitats? 11- Full d'ofertes i demandes.
SEGONA	12- Llistat de coneixements i habilitats. 13- Introducció de conceptes sobre ensenyar i aprendre. 14- Fitxa d'ofertes. 15- Com ho farem? 16- Ordenació per parelles. 17- Confecció del contracte d'ajuda mútua.
TERCERA	18- Intercanvi per parelles. 19- Avaluació del contracte. 16- Ordenació per parelles. 17- Confecció del contracte d'ajuda mútua.
...	20- Avaluació de les sessions d'ajuda mútua. 13- Introducció de conceptes sobre ensenyar i aprendre.

¹⁸ El color del número de l'activitat indica la fase en la que s'inclou l'activitat: gris clar (activitats prèvies); lila (sessions d'ajuda mútua) i gris fosc (avaluació)

...	18-Intercanvi per parelles. 19-Avaluació del contracte. 16-Ordenació per parelles. 17-Confecció del contracte d'ajuda mútua.
...	18-Intercanvi per parelles. 19-Avaluació del contracte. 16-Ordenació per parelles. 17-Confecció del contracte d'ajuda mútua.
...	20-Avaluació de les sessions d'ajuda mútua.
...	18-Intercanvi per parelles. 19-Avaluació del contracte. 16-Ordenació per parelles. 17-Confecció del contracte d'ajuda mútua.
PENÚLTIMA	18-Intercanvi per parelles. 19-Avaluació del contracte. 21-Avaluació del programa BdTE. (full d'avaluació)
ÚLTIMA	21-Avaluació del programa BdTE. (reflexió conjunta i tancament)

3.6 Recursos

A l'hora de planificar la posada en marxa del programa BdTE cal fer esment dels recursos humans, materials i funcionals que seran necessaris per a la seva implementació.

En primer lloc, aquest programa el pot portar a terme un sol docent amb un grup-classe.

En relació amb els recursos materials, el programa es portarà a terme a l'aula del grup-classe. Seran necessàries cadires que permetin la mobilitat dels alumnes per poder constituir diferents agrupaments (individual, parelles, grups de 4 alumnes i tota la classe). També s'hauria de disposar d'una pissarra. Com a material fungible serà necessari l'existent en qualsevol aula (fulls i bolígrafs) i una llibreta per a cada alumne. Un ordinador per facilitar l'elaboració del *Llistat de coneixements i habilitats* del grup. També serà necessària la còpia dels diferents materials que s'utilitzen en el programa i que s'inclouen en els annexos:

- Exemple de llistat de coneixements i habilitats (Annex 1): per presentar possibles coneixements i habilitats susceptibles d'ensenyar als companys.
- Fitxa d'ofertes i demandes (Annex 2): una còpia per a cada alumne.
- Fitxa d'ofertes (Annex 3): una còpia per a cada alumne i, un cop omplertes les dels alumnes, una còpia que es queda el docent.
- Contracte d'ajuda mútua (Annex 5): un per a cada parella i per a cada intercanvi.
- Avaluació del contracte (Annex 6): es pot imprimir en el revers del contracte, d'aquesta forma en un mateix full hi figura el contracte i la seva avaluació.
- Avaluació del programa (Annex 7): una còpia per a cada alumne.

Pel que fa als recursos funcionals, les sessions del programa tenen una durada prevista d'una hora. El programa, en principi, es pot portar a terme en qualsevol hora de l'horari lectiu i tenir una periodicitat setmanal. Quant a la temporització, el programa es portarà a terme durant tot un curs escolar. Cal dir que també es pot preveure realitzar el BdTE durant menys temps o amb una periodicitat diferent en funció de les característiques dels alumnes, les necessitats del grup i l'organització del curs. Per exemple: quinzenalment durant dos trimestres.

3.7 Avaluació

El fet de considerar la i-a com a metodologia bàsica durant tota la implementació del programa¹⁹ suposa que l'avaluació està present en tot moment: el docent observarà el desenvolupament de les activitats i, si és necessari, amb les aportacions dels alumnes es reflexionarà i es valorarà conjuntament l'evolució del programa per introduir les millores necessàries.

Tenint present aquesta premissa, en relació a l'avaluació del programa es poden diferenciar dos moments amb dues funcionalitats diferents:

- En primer lloc, durant la realització del programa i seguint la metodologia de la i-a, l'avaluació se centrarà en el procés, en el desenvolupament del programa. Aquesta avaluació es relaciona directament amb l'activitat *20-Avaluació de les sessions d'ajuda mútua* del programa (pàgina 36). Com ja s'ha comentat, la finalitat és anar valorant el desenvolupament i anar introduint les modificacions necessàries per promoure una millora en els intercanvis que fan les parelles i en el funcionament global de les sessions d'ajuda mútua i, per altra banda, proposar coneixements i habilitats relacionats amb les habilitats comunicatives i amb l'aprendre a aprendre.

¹⁹ Veure apartat 3.4 Orientacions metodològiques, pàgina 15.

- Un segon moment serà al final del programa mitjançant l'activitat *21-Avaluació del programa BdTE* (pàgina 37). Com s'ha comentat, es farà un recull de les valoracions dels alumnes i es portarà a terme un treball de reflexió conjunta sobre el que els ha aportat el programa, el que han après i com millorar-lo.

Per finalitzar aquest apartat de l'avaluació, caldria realitzar una comprovació dels resultats obtinguts amb l'aplicació del programa. S'ha de remarcar que l'avaluació del programa BdTE que fan els alumnes ens aporta molts elements importants per poder valorar l'assoliment dels objectius programats. Per altra banda, el docent pot copsar els resultats del programa si es produeix una evolució positiva del grup-classe a nivell d'aprenentatges i de convivència, canvis que també es poden constatar a partir de les observacions d'altres docents del grup-classe (en entrevistes amb altres docents o en les reunions d'equip educatiu).

Tot i això, es pot portar a terme una avaluació més acurada i contrastable, una recerca sobre els resultats de l'aplicació del programa. Aquesta investigació quedaria fora de la programació i, per aquesta raó, es presenta una proposta de recerca en l'apartat següent.

RECERCA

4

L'apartat de recerca pretén dotar els docents que portin a terme el programa BdTE d'un seguit d'eines i orientacions per tal de poder realitzar una avaluació més acurada i contrastable dels resultats del programa i valorar quantitativament si s'han assolit els objectius plantejats en relació a l'augment dels aprenentatges dels alumnes i la millora de la convivència. En definitiva es proposa portar a terme una investigació. Seguidament s'exposarà la hipòtesi, el disseny de la recerca, els passos a seguir i les conclusions finals.

La hipòtesi de partida d'aquesta investigació serà que l'aplicació del programa BdTE produirà un augment dels aprenentatges dels alumnes i una millora de la convivència.²⁰

El disseny d'aquesta recerca consistirà en comparar les dades d'un mateix grup d'alumnes en relació als aprenentatges i la convivència abans i després de l'aplicació del BdTE.²¹ Per tant, s'ha de considerar:

- Una variable independent: l'aplicació del programa BdTE, que tindrà efectes en les variables dependents.²²
- Variables dependents, els resultats de l'aplicació del BdTE. Es consideraran dos conceptes:²³ aprenentatges i convivència que s'hauran d'operativitzar en variables per, posteriorment, obtenir les dades necessàries i poder realitzar la comparació.
- L'obtenció de les dades dels alumnes en relació a les variables dependents operativitzades abans d'aplicar el programa i, posteriorment, un cop finalitzat.
- La comparació de les dades obtingudes abans i després de l'aplicació del BdTE en relació a les variables dependents.

---

²⁰ En funció de la modalitat de BdTE que s'apliqui i dels objectius que es plantegin en el programa, es pot fer la recerca sobre els dos conceptes (aprenentatges i convivència) o sobre un sol.

²¹ Estaríem parlant d'un disseny de *grup únic pre-test-post-test* segons Latorre, Antonio, del Rincón, Delio i Arnal, Justo (1996): *Bases metodològiques de la investigació educativa*. Barcelona: GR92; p. 156-157 i Cohen, Louis i Manion, Lawrence (1990): *Métodos de investigación educativa*. Madrid: La muralla; p. 245-247.

²² Cal dir que pot haver variables estranyes que poden exercir una influència sobre els resultats de l'aplicació del BdTE. Bisquerra, Rafael (1989): *Métodos de investigación educativa. Guía práctica*. Barcelona: Ediciones Ceac; p. 76.

²³ Hi ha autors que parlen de *constructes* com a sinònim de conceptes «...que cuando los definimos en términos más concretos y observables los denominamos variables.» Latorre, Antonio, del Rincón, Delio i Arnal, Justo (1996): *Bases Metodológicas de la Investigación Educativa*. Barcelona: GR92; p. 72.

- La comprovació de la hipòtesi, a partir dels resultats obtinguts en la comparació: *Hi ha hagut un augment dels aprenentatges? Ha millorat la convivència?*

En definitiva, la recerca tindrà un disseny d'un sol grup amb mesures repetides (pre-test i post-test) i les variables dependents faran referència als conceptes: aprenentatges i convivència.

Pel que fa a les variables dependents, els conceptes que es posaran en estudi són l'aprenentatge i la convivència. Aquests dos constructes s'han d'operativitzar, definir-los en termes més concrets, observables i mesurables, en variables per poder obtenir les dades necessàries. Així:

Aprenentatge: aquest concepte es pot mesurar a partir del rendiment escolar de cada alumne, és a dir, les seves qualificacions seran la variable dependent d'estudi.

Es pot considerar la nota global del trimestre anterior a l'aplicació i la nota global de l'últim trimestre; també es pot comparar les notes del curs anterior amb les del curs que s'aplica el programa, etc. L'objectiu és tenir per a cada alumne dues dades contrastables sobre el seu rendiment escolar (pre-test i post-test).

Convivència: per aconseguir dades concretes i comparables d'aquest concepte es poden utilitzar diferents proves sociomètriques que ens aportin les variables dependents sobre aquest concepte necessàries per a la recerca.

Per la seva senzillesa d'aplicació i la informació que ens aporta, la tècnica del rànquing o mètode de les puntuacions ens pot ser molt útil. Consisteix que cada alumne puntua la resta de companys del grup-classe i ens permet conèixer l'acceptació de cada alumne per part de la resta dels alumnes del grup-classe (veure Annex 8). A més a més, cal dir que l'índex obtingut amb el mètode del rànquing és el que millor permet copsar els efectes produïts per un programa d'intervenció, com és el nostre cas.²⁴

Una altra possibilitat és l'elaboració de dos sociogrames i comparar-los. Donat que pot ser una tècnica més complexa d'elaborar i analitzar, en principi, la descartarem.

Finalment, en relació a la convivència, dues variables que ens poden ser útils són el nombre de faltes de disciplina que s'han produït en el grup classe i el nombre d'alumnes que les han produït. També és interessant diferenciar aquelles faltes adreçades als companys.

---

²⁴ Díaz-Aguado, Mª José (2006): *Del acoso escolar a la cooperació en las aulas*. Madrid: Pearson educaci3n; p. 297-298.

Per tant, les variables dependents que s'hauran de mesurar seran:

- Les qualificacions dels alumnes.
- Les puntuacions de cada alumne en la tècnica del rànquing.
- El nombre de faltes de disciplina del grup classe: les adreçades cap als companys i les totals.
- El nombre d'alumnes que han comès alguna falta de disciplina (totals i cap als companys).

Després d'haver definit les variables dependents, caldrà diferenciar dos moments de recollida de dades: inicial (pre-test) i final (post-test):

- Abans de la implementació del programa es farà un recull de les qualificacions dels alumnes, un recull de les faltes de disciplina i es passarà als alumnes el Rànquing.²⁵ Com ja s'ha dit, cal tenir present que les qualificacions i les faltes de disciplina han de ser d'un període de temps concret; per exemple: el trimestre anterior a l'aplicació del programa.
- En relació a les dades finals, es tornarà a fer el recull de les qualificacions dels alumnes, de les faltes de disciplina i es tornarà a passar el rànquing. En el cas de les dues primeres variables (qualificacions i faltes de disciplina), per homogeneïtzar les dades, haurien de ser d'un període de temps igual al recull de les dades inicial. Seguint l'exemple anterior, també s'haurà de considerar un trimestre.

Un cop es disposi de les dades inicials i finals de les variables dependents, es realitzarà una comparació per poder constatar si hi ha hagut alguna variació amb l'aplicació del programa BdTE. Seguidament s'analitzarà aquesta comparació per a cadascuna de les variables dependents:

- Les qualificacions dels alumnes. Respecte a aquesta variable la comparació es pot fer realitzant diverses anàlisis:

- La mitjana de la qualificació global de la classe, de tots els alumnes.
- El nombre d'alumnes que han millorat la seva qualificació mitjana (en percentatge).
- El nombre de matèries en les quals han millorat les qualificacions.
- La mitjana de la qualificació de cada alumne, en aquest cas es pot utilitzar una prova estadística. Considerant que l'escala que mesura la variable *qualificacions* és d'interval, es pot portar a terme una comparació de mitjanes mitjançant la prova *t de Student*.²⁶

---

²⁵ La plantilla del rànquing es recull en l'Annex 8.

²⁶ En la web <http://www.conexionismo.com/leer_articulo.php?ref=prueba_t_de_student_para_dos_muestras_relacionadas-902ybsd7> [consulta: 1/9/2012] es pot trobar un article que exposa un exemple de com portar a terme aquesta prova estadística.

- Les puntuacions de cada alumne en la tècnica del rànquing. Com en el cas anterior es poden realitzar diferents anàlisis comparatius:
  - La puntuació directa del rànquing. Considerant que la variable *puntuació en el rànquing* és ordinal, es pot utilitzar la prova *T de Wilcoxon*.²⁷
  - El percentatge d'alumnes que han augmentat la seva puntuació en el rànquing.
- El nombre de faltes de disciplina del grup classe: les adreçades cap als companys i les totals:
  - El nombre de faltes de disciplina totals comeses per tots els alumnes.
  - El nombre de faltes de disciplina cap a companys.
- El nombre d'alumnes que han comés alguna falta de disciplina, cap als companys i totals:
  - El nombre d'alumnes que tenen faltes de disciplina.
  - El nombre d'alumnes que tenen faltes de disciplina cap als companys.

Un cop realitzades les comparacions de les dades inicials i finals de les variables considerades, es farà referència a la hipòtesi de la recerca. S'ha de comprovar, a partir dels resultats obtinguts en la comparació si l'aplicació del programa BdTE ha produït un augment dels aprenentatges dels alumnes i una millora de la convivència:

- Es pot dir que s'ha produït un augment dels aprenentatges si es dóna algun dels casos següents:
  - Ha augmentat la qualificació global de la classe o
  - Hi ha un percentatge d'alumnes que han millorat la seva qualificació mitjana o
  - Han millorat les qualificacions en un nombre de matèries o
  - La prova *t de Student* és estadísticament significativa.
- En relació al segon concepte, hi ha hagut una millora de la convivència si:
  - La prova *T de Wilcoxon* és estadísticament significativa o
  - Hi ha un nombre d'alumnes que han augmentat la seva puntuació en el rànquing o
  - S'ha produït una disminució del nombre de faltes de disciplina (totals o cap als companys) o
  - El nombre d'alumnes que cometen faltes de disciplina (totals o cap als companys) ha disminuït.

En definitiva, la recerca consistirà en la comparació de les dades sobre les qualificacions dels alumnes, les puntuacions del mètode del rànquing i les faltes de disciplina, abans i després de l'aplicació del programa BdTE amb l'objectiu d'obtenir informació concreta i contrastable que evidenciï si hi ha hagut un increment dels aprenentatges i una millora de la convivència.

---

²⁷ En els vídeos <<http://www.youtube.com/watch?v=IHEvdUn6VWk&feature=relmfu>> i <<http://www.youtube.com/watch?hl=en&v=UKMT-gk9rWY&gl=US>> [consulta: 1/9/2012] s'exposa com portar a terme aquesta prova.

BIBLIOGRAFIA

5

- Bisquerra, Rafael (1989): *Métodos de investigación educativa*. Guía práctica. Barcelona: Ediciones Ceac.
- Cohen, Louis i Manion, Lawrence (1990): *Métodos de investigación educativa*. Madrid: La muralla.
- Cortina, Adela (2006): "Educar para una ciudadanía activa". *El País*. 30/12/2006.
- Delors, Jacques (1996): *Educació: hi ha un tresor amagat a dins*. Barcelona: Centre UNESCO de Catalunya.
- Departament d'Educació, Generalitat de Catalunya (2007): DECRET 143/2007, de 26 de juny, *pel qual s'estableix l'ordenació dels ensenyaments de l'educació secundària obligatòria*. DOGC núm. 4915, de 29 de juny de 2007. Article 7.1.
- Departament d'Ensenyament (2003): *La convivència en els centres docents d'ensenyament secundari. Programa i propostes pedagògiques*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- Díaz-Aguado, Mª José (2006): *Del acoso escolar a la cooperació en las aulas*. Madrid: Pearson educación.
- Díaz-Aguado, Mª José (2005): "Por qué se produce la violencia escolar y cómo prevenirla". A *Revista Iberoamericana de Educación*, n° 37; p. 17-47.
- Elliot, John i altres (comp.) (1989): *Investigación /acción en el aula*. València: Generalitat Valenciana.
- Fabra, Mª Lluïsa (1994): *Técnicas de grupo para la cooperació*. Barcelona. CEAC.
- Guitart Aced, R. (2002): *Les actituds en el centre escolar*. Biblioteca de Guix, 129. Barcelona: Graó.
- Harris, Sandra i Petrie, Garth F. (2006): *El acoso en la escuela. Los agresores, las víctimas y los espectadores*. Barcelona: Paidós.
- Huget i Comelles, Teresa (2006): *Aprender juntos a l'aula. Una proposta inclusiva*. Biblioteca de Guix, 150. Barcelona: Graó.
- Kagan, Spencer (1992): *Cooperative learning*. San Juan Capistrano (California): Kagan Cooperative Learning.
- Kemmis, S. i McTaggart, R. (1988): *Cómo planificar la Investigación-Acción*. Barcelona: Laertes.
- Latorre, Antonio, del Rincón, Delio i Arnal, Justo (1996): *Bases metodològiques de la investigació educativa*. Barcelona: GR92,

Latorre, Antonio (2003): *La investigación-acción: conocer y cambiar la práctica educativa*. Barcelona: GRAÓ.

Martín, Xus i altres (2003): *Tutoría. Técnicas, recursos y actividades*. Madrid: Alianza.

Martínez, Miquel: "Educación y Ciudadanía Activa" [en línia]. OEI. Programas. Educación en valores. <<http://www.oei.es/valores2/mmartinez.htm>> [consulta: 23/8/12].

Monereo Font, Carles i Duran Gisbert, David (2001): *Entramats. Mètodes d'aprenentatge cooperatiu i col·laboratiu*. Barcelona: Edebé.

Pujol, Montserrat (2007): "Aprentatge entre parelles d'iguals" [en línia]. <<http://www.xtec.cat/sgfp/licencies/200607/memories/1634m.pdf>> [consulta: 27/6/12].

Pujol Montserrat i Xavier Cacho (2009): "Programa d'acció tutorial: Banc del Temps Escolar" a *Perspectiva escolar*, nº 337; p. 57-61.

Pérez Pérez, Mª José (2006): "La tutoria inclusiva eina de medicació i convivència" [en línia]. <<http://www.xtec.cat/sgfp/licencies/200506/memories/1083m.pdf>> [consulta: 20/8/2012].

Pérez Sancho, Carlota (2003): "Cómo desarrollar habilidades sociales mediante el aprendizaje cooperativo". *A Aula de Innovación Educativa*, nº 125; p. 63-67.

Pérez Serrano, Ma. Gloria (1990): *Investigación-acción. Aplicaciones en el campo social y educativo*. Madrid: Dykinson.

Pujolàs Maset, Pere (2003): *Aprender juntos alumnos diferentes: els equips d'aprenentatge cooperatiu a l'aula*. Barcelona: Eumo.

Redondo Ruiz, Juan José (2004): "Ensenyar per aprendre: Un treball cooperatiu". *A Perspectiva Escolar*, nº 284, abril 2004; p. 66-73.

Rué i Domingo, Joan (1991): *El treball cooperatiu. L'organització social de l'ensenyament i l'aprenentatge*. Barcelona: Barcanova

Serrano, Ángela (ed.) (2006): *Acoso y violencia en la escuela. Cómo detectar, prevenir y resolver el bullying*. Barcelona: Ariel.

Stainback, Susan i Stainback, William (1999): *Aulas inclusivas*. Madrid: Narcea.

ANNEXOS

6

- Annex 1** Exemple de llistat de coneixements i habilitats
- Annex 2** Fitxa d'ofertes i demandes
- Annex 3** Fitxa d'ofertes
- Annex 4** Ordenació per parelles d'un grup de 30 alumnes
- Annex 5** Contracte d'ajuda mútua
- Annex 6** Avaluació del contracte
- Annex 7** Avaluació del programa
- Annex 8** Rànquing o mètode de les puntuacions

ANNEX 1

EXEMPLE DE LLISTAT DE CONEIXEMENTS I HABILITATS

Tecnologia, bricolatge...

Arreglar altaveus
Arreglar bicicletes
Fer sombrejats
Funcionament d'un mòbil
Internet
Marques de cotxes
Mecànica
Ordinador
Pintar quadres
Polseres de boles

Tasques domèstiques

Anar a comprar
Cuinar
Fer rentadores
Fregar plats
Neteja general
Organitzar i endreçar

Cura d'un mateix

Alimentació-Dietètica
Anar a comprar roba
Massatges
Pentinar-se
Pintar-se
Traumatologia
Vestir-se combinadament

Idiomes

Alemany
Anglès
Àrab
Castellà
Català
Italià

Tècniques d'estudi

Concetrar-se
Estar atent, millor actitud
Estudiar
Fer deures
Fer redaccions
Llegir

Assignatures

Matemàtiques
Naturals
Tecnologia

Jocs

Batuka
Consola
Escacs
Game Boy
Joc de la mosca
Jocs d'estratègia
Jocs d'ordinador
Preparar activitats de nit
PS2
Rummikub
Scalextric

Esports -

Activitats físiques

Bàsquet
Caçar
Esquiar
Fer abdominals
Fer acrobàcies
Fer el pi
Futbol
Futbol americà
Hula-hop
Judo
Karate
Pescar
Ping-pong
Saltar el poltre
Taekwondo

Balls

Dance
Flamenc
Funky
Modern
Regatton
Sevillanes

ANNEX 2

FITXA D'OFERTES I DEMANDES

NOM:

DATA:

Quins coneixements i/o habilitats creus que pots ENSENYAR als teus companys/es?	Quins coneixements i/o habilitats voldries APRENDRE dels teus companys/es?
*	*
*	*
*	*
*	*
*	*
*	*
*	*

ANNEX 3

FITXA D'OFERTES

NOM:

Número:

TITOL:
QUÈ?
QUAN?
COM?
MATERIAL:

TITOL:
QUÈ?
QUAN?
COM?
MATERIAL:

TITOL:
QUÈ?
QUAN?
COM?
MATERIAL:

TITOL:
QUÈ?
QUAN?
COM?
MATERIAL:

ANNEX 4

ORDENACIÓ PER PARELLES D'UN GRUP DE 30 ALUMNES

Sessió 1	Sessió 2	Sessió 3	Sessió 4	Sessió 5	Sessió 6	Sessió 7	Sessió 8	Sessió 9	Sessió 10
1 30	2 30	3 30	4 30	5 30	6 30	7 30	8 30	9 30	10 30
2 29	3 1	4 2	5 3	6 4	7 5	8 6	9 7	10 8	11 9
3 28	4 29	5 1	6 2	7 3	8 4	9 5	10 6	11 7	12 8
4 27	5 28	6 29	7 1	8 2	9 3	10 4	11 5	12 6	13 7
5 26	6 27	7 28	8 29	9 1	10 2	11 3	12 4	13 5	14 6
6 25	7 26	8 27	9 28	10 29	11 1	12 2	13 3	14 4	15 5
7 24	8 25	9 26	10 27	11 28	12 29	13 1	14 2	15 3	16 4
8 23	9 24	10 25	11 26	12 27	13 28	14 29	15 1	16 2	17 3
9 22	10 23	11 24	12 25	13 26	14 27	15 28	16 29	17 1	18 2
10 21	11 22	12 23	13 24	14 25	15 26	16 27	17 28	18 29	19 1
11 20	12 21	13 22	14 23	15 24	16 25	17 26	18 27	19 28	20 29
12 19	13 20	14 21	15 22	16 23	17 24	18 25	19 26	20 27	21 28
13 18	14 19	15 20	16 21	17 22	18 23	19 24	20 25	21 26	22 27
14 17	15 18	16 19	17 20	18 21	19 22	20 23	21 24	22 25	23 26
15 16	16 17	17 18	18 19	19 20	20 21	21 22	22 23	23 24	24 25
Sessió 11	Sessió 12	Sessió 13	Sessió 14	Sessió 15	Sessió 16	Sessió 17	Sessió 18	Sessió 19	Sessió 20
11 30	12 30	13 30	14 30	15 30	16 30	17 30	18 30	19 30	20 30
12 10	13 11	14 12	15 13	16 14	17 15	18 16	19 17	20 18	21 19
13 9	14 10	15 11	16 12	17 13	18 14	19 15	20 16	21 17	22 18
14 8	15 9	16 10	17 11	18 12	19 13	20 14	21 15	22 16	23 17
15 7	16 8	17 9	18 10	19 11	20 12	21 13	22 14	23 15	24 16
16 6	17 7	18 8	19 9	20 10	21 11	22 12	23 13	24 14	25 15
17 5	18 6	19 7	20 8	21 9	22 10	23 11	24 12	25 13	26 14
18 4	19 5	20 6	21 7	22 8	23 9	24 10	25 11	26 12	27 13
19 3	20 4	21 5	22 6	23 7	24 8	25 9	26 10	27 11	28 12
20 2	21 3	22 4	23 5	24 6	25 7	26 8	27 9	28 10	29 11
21 1	22 2	23 3	24 4	25 5	26 6	27 7	28 8	29 9	1 10
22 29	23 1	24 2	25 3	26 4	27 5	28 6	29 7	1 8	2 9
23 28	24 29	25 1	26 2	27 3	28 4	29 5	1 6	2 7	3 8
24 27	25 28	26 29	27 1	28 2	29 3	1 4	2 5	3 6	4 7
25 26	26 27	27 28	28 29	29 1	1 2	2 3	3 4	4 5	5 6
Sessió 21	Sessió 22	Sessió 23	Sessió 24	Sessió 25	Sessió 26	Sessió 27	Sessió 28	Sessió 29	
21 30	22 30	23 30	24 30	25 30	26 30	27 30	28 30	29 30	
22 20	23 21	24 22	25 23	26 24	27 25	28 26	29 27	1 28	
23 19	24 20	25 21	26 22	27 23	28 24	29 25	1 26	2 27	
24 18	25 19	26 20	27 21	28 22	29 23	1 24	2 25	3 26	
25 17	26 18	27 19	28 20	29 21	1 22	2 23	3 24	4 25	
26 16	27 17	28 18	29 19	1 20	2 21	3 22	4 23	5 24	
27 15	28 16	29 17	1 18	2 19	3 20	4 21	5 22	6 23	
28 14	29 15	1 16	2 17	3 18	4 19	5 20	6 21	7 22	
29 13	1 14	2 15	3 16	4 17	5 18	6 19	7 20	8 21	
1 12	2 13	3 14	4 15	5 16	6 17	7 18	8 19	9 20	
2 11	3 12	4 13	5 14	6 15	7 16	8 17	9 18	10 19	
3 10	4 11	5 12	6 13	7 14	8 15	9 16	10 17	11 18	
4 9	5 10	6 11	7 12	8 13	9 14	10 15	11 16	12 17	
5 8	6 9	7 10	8 11	9 12	10 13	11 14	12 15	13 16	
6 7	7 8	8 9	9 10	10 11	11 12	12 13	13 14	14 15	

ANNEX 5

CONTRACTE D'AJUDA MÚTUA

Data:

Nom i cognoms:							Número:	
QUÈ ensenyarà?								
QUAN?	DL	DM	DC	DJ	DV	DS	DG	
Hora								
ON?								
MATERIAL:	TUTOR			TUTORAT				

Nom i cognoms:							Número:	
QUÈ ensenyarà?								
QUAN?	DL	DM	DC	DJ	DV	DS	DG	
Hora								
ON?								
MATERIAL:	TUTOR			TUTORAT				

Ens comprometem a ensenyar a l'altre company/a els nostres coneixements i/o habilitats que figuren en aquest contracte i, a la vegada, aprendre del company/a els coneixements i/o habilitats que hem pactat.

També ens comprometem a complir amb els acords referents als horaris, llocs i aportació de materials necessaris,

_____, a _____ de/d' _____ de 20 ____.

Signat:

--	--

* Anoteu-vos a l'agenda els dies, les hores, els llocs i els materials que us heu compromès

* Seria interessant que us donéssiu l'adreça i el telèfon de contacte per si us és necessari

ANNEX 6

AVALUACIÓ DEL CONTRACTE

DATA:

NOM:

Què has après?

Has tingut prou temps?

El lloc ha estat l'adient?

T'ha faltat material?

Què és el que més t'ha agradat?

Què milloraries?

NOM:

Què has après?

Has tingut prou temps?

El lloc ha estat l'adient?

T'ha faltat material?

Què és el que més t'ha agradat?

Què milloraries?

ANNEX 7

AVALUACIÓ DEL PROGRAMA

NOM:

DATA:

1- Què és el que més t'ha agradat del programa?

2- Què t'ha semblat més útil?

3- Què t'ha sorprés?

4- Com es podria millorar el programa?

5- Fes un dibuix de l'experiència.

ANNEX 8

RÀNQUING O MÈTODE DE LES PUNTUACIONS

Com et cauen els teus companys?

NOM:

	Molt malament	Malament	Normal	Bé	Molt Bé
a-1					
a-2					
a-3					
a-4					
a-5					
a-6					
a-7					
a-8					
a-9					
a-10					
a-11					
a-12					
a-13					
a-14					
a-15					
a-16					
a-17					
a-18					
a-19					
a-20					
a-21					
a-22					
a-23					
a-24					
a-25					
a-26					
a-27					
a-28					
a-29					
a-30					

PUNTUACIONS: Molt malament (1); Malament (2); Normal (3); Bé (4); Molt bé (5)

Aquesta obra està subjecta a la llicència Reconeixement-
NoComercial-SenseObraDerivada 3.0 No adaptada de Creative
Commons. Si voleu veure una còpia d'aquesta llicència accediu a:
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/deed.ca>

Associació · Asociación
SALUD Y FAMILIA

Via Laietana, 40, 3º 2ª B · 08003 Barcelona · Tel. 93 268 36 00 · Fax 93 319 85 66

E-mail: saludyfamilia@saludyfamilia.es · www.saludyfamilia.es

Amb el suport de:

Obra Social "la Caixa"